

La literatura catalana de gènere negre

© (l'autor/a)

Reservats tots els drets. Està prohibida la reproducció total o parcial d'aquesta obra per qualsevol mitjà o procediment, compresos la impressió, la reprografia, el microfilm, el tractament informàtic o qualsevol altre sistema, així com la distribució d'exemplars mitjançant lloguer i préstec, sense l'autorització escrita de l'autor.

ÍNDIX

1. Introducció	3
2. Novel·la policíaca i gènere negre	
2.1. Terminologia	5
2.2. El desenvolupament del gènere	5
2.3. Importància del gènere negre	7
2.4. Justificació de la definició emprada i problemes que suscita el concepte de gènere	8
3. Història del gènere negre en català	
3.1. La història del gènere en català fins a la guerra	11
3.2. Els primers intents de normalització després de la guerra	14
- Rafael Tasis	14
- Manuel de Pedrolo	16
3.3. Panorama del gènere a Espanya	17
3.4. La represa cultural a Catalunya	19
3.5. La Cua de Palla	20
3.6. La definitiva normalització del gènere	22
3.7. La renovació del gènere en català	22
- Jaume Fuster	23
3.8. Seleccions de la Cua de Palla	24
3.9. La Negra	25
3.10. Altres iniciatives	25
3.11. Tres autors fonamentals	26
- Andreu Martín	26
- M ^a Antònia Oliver	27
- Ferran Torrent	28
3.12. Altres formes / altres autors	29
3.13. Conclusions sobre el procés històric del gènere negre a casa nostra	30
4. Panorama general de la novel·la negra a l'actualitat	32
5. Característiques del gènere negre català actual	
5.1. Voluntarisme cultural	35
5.2. El gènere dins del gènere	35
5.3. Serialitat	36
5.4. Professionalització	36
5.5. Repercussió i difusió	37
6. Quina és la situació del gènere negre en la literatura catalana actual? ...	39
7. Conclusió	43
Bibliografia	45
Annexos:	
Taules d'autors i títols	48
Títols publicats a la Cua de Palla	57
Títols publicats a Seleccions de la Cua de Palla	59
Títols publicats a la Negra	63
Altres traduccions al català	65
Agraïments	66

1. Introducció

La idea inicial del treball consistia en localitzar un tipus de temàtica que centrant-se en la literatura catalana permetés relacionar-la amb el procés de normalització cultural; i fent-ho no pas des de la crítica literària sinó amb un plantejament que s'acostés una mica a les ciències socials.

El primer que se m'havia acudit va ser l'estudi de la professionalització com a escriptor de l'autor català, establint la seva relació amb el món editorial i el mercat de llibre en català. Ràpidament però vaig desistir, tant perquè el repte que abastava era massa gran pel tipus de treball que havia de realitzar, com sobretot perquè sobrepassava de molt les meves possibilitats. Sense abandonar el camp de la literatura catalana, vaig pensar en alguna forma d'acotar el camp de treball; i em vaig adonar que la literatura de gènere podia ser singularment adient per al meu propòsit. Amb aquesta orientació, per escollir un cas que pogués ser paradigmàtic i a la vegada suficient limitat per evitar que se m'escapés de les mans, vaig escollir el gènere negre.

La temàtica que em proposo tractar doncs és el gènere negre català; la idea subjacent, la tesi si li volem dir, es estudiar el gènere negre en català –assumeixo que existeix com tractaré de demostrar- veient el seu desenvolupament històric i les seves característiques posant-lo en relació amb el seu entorn, per comprovar si existeix una correlació entre el gènere i el procés de normalització cultural; i finalment tenir algun indicador per veure en quina situació ens trobem actualment en aquest procés.

2. Novel·la policíaca i gènere negre

2.1. Terminologia

Si parlem de gènere negre, o bé de gènere policíac, en una conversa normal, entenem de seguida de què estem parlant. Usualment s'usen aquests dos termes indistintament, però això seria relativament incorrecte, ja que de fet cada terme té una significació específica. Cal saber quins són aquests significats, i el perquè van sorgir. Però ja avanço que en aquest treball s'usa el terme de gènere negre en un sentit lax, com podríem haver usat el de narrativa policial. Adoptem doncs el mateix punt de vista d'Andreu Martín: *“En cuanto a la dicotomía entre novela policial y novela negra, aun reconociendo el tono de denuncia social de esta última, confiesa que las usa “casi como sinónimos para escandalizar a los puristas”.*” (1)

La literatura policíaca o detectivesca, o de misteri, o de lladres i serenos de manera més col·loquial -que de totes les formes s'ha conegut a casa nostra- és la que té a veure amb policies i crims, assassinats i delictes, investigacions, enigmes i misteris. La idea bàsica sobre la qual voltava al seu inici, tot i que després ha sofert moltes transformacions, era un problema intel·lectual, és a dir, una mena de joc en que es plantejava un problema al lector, que havia de tractar de resoldre. Però el terme gènere negre, en propietat, designa una forma particular i molt determinada de la literatura d'aquest tipus, on el misteri o enigma passa a ocupar un paper secundari mentre queden accentuats altres trets: la descripció de la societat o de la psicologia dels individus, amb una mirada menys lúdica i més descarnada, fent ressaltar elements com la corrupció, la violència, o el sexe.

Però en un gènere que té una llarguíssima història darrera i que continua produint una quantitat d'obres ingent, l'evolució que ha anat sofrint i les mutacions que l'han anat transformant han fet aparèixer moltes altres subclassificacions (2). Per altra banda aquesta gran subdivisió entre literatura policíaca -polar com diuen els francesos- i gènere negre, que seria mútuament exclouent, és força clara a nivell abstracte, però sovint es fa difícil d'aplicar a la pràctica.

2.2. El desenvolupament del gènere

El gènere negre correspon, potser com cap altre tipus de literatura a la societat on apareix. S'han fet reflexions sociològiques sobre la seva pertinença a la societat liberal, a la industrialització, o al capitalisme, i el desenvolupament del pensament racional i científic sobre la seva gènesi. Literàriament, si bé es poden rastrejar els antecedents del gènere ben lluny -algun autor es remunta a contes egipcis- els més propers serien la novel·la gòtica creada per Anne Radcliffe i els contes de terror i misteri que es popularitzaren a principis del XIX, en l'atmosfera que propicià el Romanticisme.

(1) Entrevista a El Mundo, 7 de juliol del 2004

(2) Per una explicació més desenvolupada i molt aclaridora tant de la nomenclatura del gènere com del seu desenvolupament es pot consultar la pàgina de Wikipedia:
http://ca.wikipedia.org/wiki/Novela_detectivesca .

Ara bé, el naixement del gènere està unànimement reconegut que es produeix amb l'aparició del relat de Poe "Els assassinats de la Rue Morgue", el 1841; als quals seguien després "El misteri de Marie Roget" (1843) i "La carta robada" (1845) del mateix autor. Poe deixa així ben establertes les principals característiques del gènere: uns personatges ben definits amb uns trets molt característics, una acurada descripció de l'ambient i de l'atmosfera, en el senti d'un cert interès quasi morbós pel crim o la fantasia, i per sobre de tot, un enigma al voltant del qual volta tot el relat. Aquesta és la forma canònica de la novel·la-enigma, que tindrà la seva màxima esplendor a finals del segle XIX i durant la primera meitat del segle XX, amb una nòmina inacabable d'autors, com Collins, Doyle, Christie, Sayers, Dickson, Queen, etc. El gènere es desenvolupa primordialment al món anglosaxó, on adquireix carta de naturalesa, encara que també hi ha autors d'importància en literatures com la francesa, amb autors com Gaboriau i Leroux.

Els ambients retratats solen ser de classe alta o mitjana, i encara que hi hagi assassinats i criminals i malvats, es fuig del realisme estricte, i l'estil és elegant perquè el que compta és el repte intel·lectual. És una literatura que es llegeix com una forma d'evasió. I realment va conèixer un èxit immens, esdevenint ràpidament una literatura de masses. Se l'ha acusat no sense fonament d'escapista, i de no retratar els problemes i les contradiccions socials; però això no és ben bé veritat, perquè encara que de forma no premeditada dona un retrat molt precís d'una mentalitat i de determinats ambients socials d'una època.

Amb l'eclosió del gènere negre als Estats Units, es produí una revolució. El gènere negre americà té amb uns plantejaments força diferents. També es poden cercar antecedents al gènere negre en sentit estricte, com les novel·les d'acció de Nick Carter de finals del XIX. I sobretot les històries del pulp, narracions impreses en pasta de paper per abaratir el cost que obtenien gran difusió. Però la causa final de l'aparició d'aquesta nova forma, també coneguda com hard-boiled, o al menys la seva consolidació, va ser la Depressió i les seves conseqüències. Els autors que crearen el gènere negre provenien sovint del periodisme, o havien exercit oficis diversos -fins i tot de detectiu, en el cas de Hammett-, i per tant coneixen bé la realitat social i els seus problemes; i van aplicar a la seva literatura una mirada bastant més realista i molt més crua de la que era usual fins aleshores.

En les seves novel·les, si bé es parla de crims i delictes, el centre d'interès no és respondre les clàssiques preguntes (qui ho va fer?, o ¿com ho va fer?) sinó retratar uns determinats ambients i caràcters. Així és desplaça l'atenció des de l'enigma fins a un tractament de la realitat que cerca ser més autèntic, sense ometre, i sovint potenciant, els seus aspectes més sòrdids, amb dosis molt més explícites de violència i de sexe del que era habitual. Aquesta és la forma que van usar Hammett, Chandler o Cain; i que aconseguí a través de la versió cinematogràfica de moltes d'aquestes obres un imaginari mític en la cultura popular.

Aquesta forma, específicament nord-americana, tingué però una gran acollida a l'Europa de la postguerra. Precisament el terme de literatura negra sorgeix de la col·lecció creada a Paris per l'intel·lectual i editor Marcel Duhamel en la immediata postguerra, amb l'objectiu de difondre aquest nou tipus de novel·la criminal, de la qual

Duhamel n'era un admirador. La col·lecció, que conegué una gran acceptació, fou batejada com a *Série Noire* pel poeta Jacques Prévert, i el nom tingué èxit i es convertí en definitori.

En un text del creador de la col·lecció que donà nom al gènere, Marcel Duhamel, defineix el gènere negre en el seu sentit més precís: *“El lector no iniciat ja cal que es malfii; és perillós de donar a qualsevol els volums de la “Série Noire”. Sovint no quedarà satisfet l’afecionat a enigmes a l’estil dels de Sherlock Holmes. I tampoc l’optimista sistemàtic. La immoralitat generalment admesa en aquesta classe d’obres no va més enllà de torpedinar la moral convencional i nia en el marc d’aquesta igual que els bons sentiments i fins i tot la pròpia moralitat. L’esperit ben poques vegades és conformista. Hi trobem policies més corromputs que els facinerosos que persegueixen. El detectiu simpàtic no sempre resol el misteri. A vegades no hi ha misteri. A vegades ni tan sols detectiu. I doncs? Doncs subsisteixen l’acció, l’angoixa, la violència –en totes les seves formes i sobretot en les més deshonoroses- la brutalitat, les matances...”* (3).

Queda així molt clarament establerta la distinció entre literatura negra i novel·la policíaca que adoptà en francès l’abreviatura de polar.

De literatura policíaca, detectivesca o de gènere negre, com se’n vulgui dir, se n’ha escrit, i se’n continuen escrivint, quantitats prodigioses. Segurament cap gènere ha tingut mai una recepció semblant per part dels lectors. I continua amb una salut esponerosa fins avui mateix. Durant la seva ja llarg història ha patit tota mena d’innovacions i de transformacions; per la qual cosa han anat sorgint sub-categories: junt amb la novel·la-enigma i el gènere negre, hi ha també la novel·la de gàngsters, el thriller judicial, la novel·la ambientada en un context històric, el psycho-thriller, etc. El gènere s’ha mostrat com un fidel reflex de les condicions de la societat que l’envolta, de les seves concepcions i dels seus conflictes, i les seves obres han plasmat successivament el retrat sociològic de la societat victoriana, els conflictes després del crack del 29, l’època de la postguerra, o la postmodernitat. Per això les definicions que hem donat de la novel·la policíaca en el sentit de novel·la-enigma o del mateix gènere negre han anat canviant, de forma que avui mateix tot i que es segueixen practicant, contenen també elements que els diferencien del que eren originalment. Perquè a mesura que el temps ha anat passant la societat on foren creades també ha anat canviant; i és que de fet les classificacions són difícils d’establir, i si bé tenen un interès per entendre i analitzar, també contribueixen sovint a aplicar paràmetres incorrectes, en forçar motllos a una realitat fluida..

2.3. Importància del gènere negre

La recepció del gènere ha estat complicada. Si ha contat sempre amb el suport del públic, en canvi ha estat menystingut per la crítica, amb l’excepció dels autors clàssics de gènere negre americà, que foren valorats en la postguerra pels intel·lectuals europeus –bàsicament els francesos-.

(3) Aparegut al número 17 de la col·lecció, *Little Caesar* de W.R.Burnett, el 1948).

Evidentment s'ha produït molta literatura de mer entreteniment o de mala qualitat, però també hi ha obres dignes, i també autors que es mereixen un lloc dins de la història de la literatura. I al marge de l'apreciació que la crítica ha mantingut pels clàssics americans, caldria valorar l'enorme influència que el gènere ha tingut sobre tot tipus d'autors i sobre la literatura del segle XIX i XX. Es fa difícil no veure en moltes novel·les de Dickens influències del gènere –sense dubte per influx del seu amic Collins- (4). Hi ha elements del gènere negre en autors de tot tipus, des de Borges (5) i Priestley, fins més recentment Eco i Auster. Però a més autors com el citat Borges, Green, Vian, Dürrenmatt, i molts altres han produït obres del gènere; com a casa nostra Capmany, Pedrolo, o Mª Antònia Oliver. Per entendre la literatura occidental és necessari tenir en compte l'existència del gènere negre. I encara més pe entendre el cinema, del qual n'és en bona mesura deutor però que a la vegada hi ha influït poderosíssimament.

2.4. Justificació de la definició emprada i problemes que suscita el concepte de gènere

En aquest treball dons s'usa la denominació de negra en el sentit més ampli possible; val a dir, encabint-hi qualsevol tipus de literatura, independentment que es pugui considerar del tipus policíaca o de gènere negre en sentit estricte, mentre parli de misteri, crims, delictes o enigmes; és al denominació que s'ha popularitzat més. Hi ha dos motius per fer-ho així: el primer, pràctic, perquè el volum de la producció catalana del gènere, encara que bastant més extens del que podria sembla a primer cop d'ull, no sembla aconsellar efectuar distincions que deixarien amputada bona part del camp d'estudi; però també, i sobretot, perquè les distincions, encara que prou clares en la teoria, són força difícils d'establir en la pràctica en un gènere que es renova contínuament i muda i canvia

Voldria explicitar les dificultats per establir adscripcions d'algunes obres al gènere negre. Amb el criteri aplicat, bastant inclusiu, la majoria d'obres no plantegen cap dubte. Però n'hi ha que sí que els plantegen:

- El problema més gran potser és classificar les obres que corresponen pròpiament al gènere quan són obres que poden estar dedicades també al públic juvenil. Les obres per a nens i joves constitueixen ja de per si una altra galàxia, amb una producció abundantíssima; i formen per mèrit propi un altre camp d'estudi. Però no sempre és fàcil fer aquesta distinció, entre altres coses perquè a voltes els autors es dediquen als dos públics, adult i juvenil, i a vegades s'editen en col·leccions juvenils obres del gènere sense que hi hagi una raó gaire clara. En tot cas i per mantenir un cert rigor el criteri ha estat no sols deixar fora les obres específicament juvenils, sinó en cas de dubte ometre totes les publicades en col·leccions juvenils, excepte en aquells casos ben contrastats en què malgrat tot l'obra pot anar dirigida perfectament a un públic adult. És a dir, en cas de dubte pecar més per excés de rigor que per defecte.

(4) L'última obra de Dickens, inacabada, és ja del gènere: *El misteri d'Edwin Drood*.

(5) Borges i Bioy-Casares no sols van escriure junts relats del gènere, sinó que foren impulsors de la col·lecció *Selecciones del Séptimo Círculo* consagrada sobretot a la novel·la policíaca del tipus enigma.

- Les paròdies. L'aplicació de l'humor al gènere és un recurs antic, cada cop per cert més emprat. Però quan una obra s'escapa del que seria pròpiament el gènere per esdevenir una paròdia, o un pastitx, o una altra cosa? També en aquest cas és millor pecar per excés de rigor que per defecte. Per això no he inclòs per exemple en l'annex final "L'abominable crim de l'Alsina Graells", de Pep Albanell; tot i la seva estructura canònica de novel·la negra, només pretén ser una paròdia..

- L'ambigüitat. El gènere és una concepció abstracta, però sovint les obres contenen altres elements, adopten formes híbrides; i cada cop més hi ha novel·les de gènere negre metaliteràries (6), n'hi ha que apliquen didàctica –econòmica!-, en fi, el gènere està sotmès a qüestionament, no en va estem a la postmodernitat –o ja l'hem passada i ara som ja a l'hipermodernitat-. Així doncs en algunes novel·les es fa francament difícil adoptar un criteri, saber si cal rebutjar o acceptar la pertinença al gènere. Un altre cop, el criteri també ha estat en cas de dubte raonable excloure abans d'incloure.

Finalment, cal no sols tenir en compte la literatura d'aquest gènere escrita originalment en català; sinó també les traduccions que s'hi ha fet, perquè com veurem tot està molt íntimament imbricat, tant pels personatges que intervingueren com sobretot per la influència que suposà en la normalització del català i la formulació d'una possibilitat de literatura de masses, aspectes que en definitiva són el que vol investigar aquest treball.

En canvi deixem de banda la literatura del gènere que produïda a casa nostra, ha estat concebuda en espanyol o hi ha estat traduïda d'altres llengües. La seva influència sobre el gènere en català inevitablement s'ha produït; més quan tant el principal focus de difusió de les obres estrangeres, a través de l'edició i la traducció, com molts autors en espanyol, han estat radicats a casa nostra. Però tot i que en farem referència, per situar el panorama global i establir comparacions, el seu àmbit i els seus problemes són diferents dels de la literatura catalana i s'aparten completament de l'objecte que motiva l'estudi.

(6) En català Nicolau Mª Rubió i Tudurí publicà ja el 1965 una estranya novel·la, no he pogut llegir-la, però per les referències sembla bastant inclassificable, tot i que està plantejada com a novel·la negra. He decidit excloure-la. Tenim altres autors que han usat aquest recurs, Fuster i Capmany, per exemple.

3. Història del gènere negre en català

3.1. La història del gènere en català fins a la guerra

Les primeres obres que tenim en català del gènere serien les traduccions dels contes de Conan Doyle, les històries de Sherlock Holmes, que apareixen en 37 llibrets en català en dates tan primerenques com l'interval del 1908-1909. Pensem que l'autor està en plena producció!; i que les primeres traduccions de l'autor al castellà són del 1906. Més tard Riba tradueix contes de Poe, entre els quals hi ha *Els assassinat de la Rue Morgue* i *La carta robada* (7).

El primer precedent del gènere en la nostra llengua són dos dels tres contes d'Antoni Careta i Vidal aplegats a *Contes insòlits* i publicats el 1905; concretament "Oydà" i "L'ull acusador". Són relats ben escrits, força interessants, amb un ambient de misteri i que plantegen un aparent crim amb total claredat. Sobretot "L'ull acusador" seria ja una mostra primerenca del gènere, amb uns elements molt interessants i de fet innovadors. Però la resolució dels enigmes encara s'aparta del que es podria esperar del gènere negre. Cal fer-se càrrec de la societat catalana de l'època, perquè crec que probablement en un altre ambient Careta hagués estat un bon escriptor de narracions de misteri, i hagués produït obres estimables del gènere.

Però això només són conjectures. En tot cas el que sí és un fet és que si semblava que el modernisme i fins i tot el costumisme del tombant de segle podien facilitar una aparició del gènere amb tots els ets i els uts, la irrupció del noucentisme estroncà aquestes possibilitats. El noucentisme practicava el descrèdit i el menyspreu cap a les formes narratives de ficció, en especial la novel·la, de tal forma que impedí qualsevol temptativa en aquest sentit. Això ho explica Albert Manent: "*Pels volts de 1911 podem situar el moment de la consolidació del Noucentisme que esdevindrà una mena de cultura oficial i més tard es convertirà en un autèntic substrat. Doncs bé, en aquesta època fins el 1925, el Noucentisme desvetllà una veritable i curiosa prevenció contra la novel·la i contribuï al seu desprestigi com a gènere –deien- matusser, poc elaborat, insatisfactori, enfront de l'orfebreria, el lirisme i la subtileza que traspuava l'estil noucentista.*" (8). De forma emblemàtica no es dóna per acabat aquest període de descrèdit oficial de la novel·la fins el 1925, amb la publicació de dos articles de Segarra i la conferència de Carles Riba "Una generació sense novel·la?"; tot i que de fet la reacció contra la Dictadura i els canvis generacionals i socials eren les causes de la superació dels postulats noucentistes.

En aquest nou clima apareix la que s'ha de considerar com la primera novel·la del gènere escrita en català (Primers): *El collar de la Núria*, la novel·la de Cèsar August Jordana, publicada el 1927 (9). Es tracta d'una obra molt estimable bastant en la línia de

(7) *Històries extraordinàries I* (1915) i *II* (1916) - Societat Catalana d'Edicions

(8) Manent, A. (1984) *Escriptors i editors del nou-cents*, Barcelona: Curial

(9) L'obra de Jordana ha estat reeditada el 1988, i es troba doncs encara en circulació.

la literatura anglosaxona dels anys vint, amb una trama complicada però ben resolta, amb influències de Wallace tal vegada, escrita amb un català ben acurat (no en va Jordana serà el responsable de la correcció lingüística de la Generalitat), amb un estil festiu, i molt sovint fins i tot còmic. Però malgrat la introducció d'elements de paròdia no es pot dubtar que es tracta d'una obra de gènere negre, i amb tots els ets i els uts.

L'autor aborda amb aquesta obra el gènere d'una forma decidida i amb la voluntat expressa de crear un públic català per a la literatura de consum, i oferir a la llengua la possibilitat d'adaptar-se als usos que el gènere exigeix. El propòsit de Jordana és normalitzador, en el sentit de crear un públic i situar la llengua catalana al mateix nivell que les altres llengües modernes. Un propòsit que continuarà amb altres novel·les en que l'autor assaja altres gèneres: psicològic, eròtic..., que cerquen conquerir per la literatura espais d'expressió nous.

És interessant d'assenyalar un tret de Jordana, i és que el primer autor de novel·la negra és un escriptor de vàlua, doblat de crític important. I és curiós d'assenyalar aquest perfil, que es repetirà sovint: la novel·la negra neix a Catalunya amb una singularitat, una decidida voluntat de fer país a través de la pràctica del gènere.

Els anys trenta suposen una normalització cultural i editorial; contribueixen a difondre en tirades populars la novel·la col·leccions com Proa, nascuda amb el propòsit, reixi't més enllà del que els promotors van imaginar, de donar impuls a la novel·la catalana, publicant autors nostres i moltes traduccions dels principals autors estrangers, amb un criteri obert i eclèctic; o també els "Quaderns literaris" de l'editor Josep Janés. Però malgrat tot no hi havia encara pròpiament abans de la guerra una literatura de consum en català, i menys es traduïen les obres d'aquest tipus d'altres llengües (10). En canvi sí que havien aparegut algunes adaptacions teatrals de gènere negre en català, a voltes còmiques; l'explicació segurament és que es llegien encara relativament pocs llibres en català, i en canvi el teatre català era popular, en certa manera un vehicle de masses (11).

És de justícia citar que a través del recentíssim treball *Catalana i criminal*, que malauradament apareix just quan enllesteixo el treball, m'assabento d'algunes altres obres contemporànies; aparegudes a la col·lecció "La novel·la d'ara" breus novel·letes d'unes 60 pàgines, que cito a l'annex. Però sobretot de l'adscripció al gènere de la novel·la de Guansé publicada el 1930 *Com vaig assassinar Georgina*. Guansé és un autor de consideració, i tot plegat és una confirmació de que contra totes les aparences inicials, el gènere té ja una presència modesta però consolidada en la nostra literatura des d'antic.

(10) Alguns relats de Christie –no pas novel·les- aparegueren en la revista "Imatges" el 1930.

(11) La presència del gènere va ser present en vodevils sobretot, però també en acudits a les il·lustracions gràfiques, en obres infantils com el personatge Bolavà de Folch i Torres, o amb la paròdia *Crim* de Rodoreda, publicada el 1936.

Si veiem l'evolució de fons de l'edició catalana ens adonem del camí que s'havia anat fent:

<u>Anys</u>	<u>Títols editats en català</u>
1906	150
1923	400
1933	750
1936-39	Malgrat la guerra el període superà el miler

(Font: Enciclopèdia de la llengua catalana - 2002)

I per tant a partir dels anys trenta tot semblava ja preparat perquè sorgís una literatura de consum, i en conseqüència esclatés el gènere negre. Però desgraciadament no pogué ser perquè esclatà la guerra, i després vingué la repressió brutal del franquisme.

En la literatura feta en espanyol en aquests anys no trobem tampoc sinó alguna mostra aïllada del gènere negre. Hi ha una novel·la de Pardo-Bazán, "La gota de sangre", que és pot considerar com la pionera del gènere en espanyol- però Pardo-Bazán va estar precisament oberta als corrents europeus de la modernitat-; més tard alguns autors folletinescos van fer aproximacions, i el 1932 es va publicar una novel·la de Delmar, "El secreto del contador de gas", ortodoxament detectivesca -i durant la guerra l'autor hi reincidí amb altres dues obres-. El pseudònim amagava un autor català i tampoc és casual que situés l'acció a Barcelona, ciutat que permetia com cap altra la transposició del gènere que es feia a fora. Però igualment són mostres isolades, i és que cal tenir en compte que a Espanya hi ha encara un décalage cultural i social en relació als països més desenvolupats, i només cal veure la comparació amb el que es feia en el món anglosaxó els mateixos anys, que són els de plena expansió del gènere tant a la Gran Bretanya -on tenia ja un recorregut molt llarg- com sobretot als Estats Units.

Per això en realitat finalment la difusió popular del gènere es produeix a casa nostra sobretot a través del cinema. Arriben a les pantalles les pel·lícules americanes de gàngsters, i les que realment podem considerar com de gènere negre, amb crims, detectius, interrogatoris i coartades, que es produeixin per dotzenes: Dick Powell, Charlie Chan, etc. (12). Més tard, ja a la dècada dels quaranta, aquestes formes sofriran una evolució i donaran pas a les obres clàssiques que s'entendran com a gènere negre per excel·lència. El fenomen mostra com l'estela de l'èxit del cinema obre pas a la difusió de literatura on els fils s'han inspirat; i aquest fenomen s'anirà repetint en el temps. Amb això es demostra clarament que el gènere negre ha entrat a formar part de la cultura de masses.

(12) Dick Powell protagonitzà adaptacions i guions basats tant en Van Dine com en Hammett; Charlie Chan era l'adaptació del personatge creat per E.R.Borroughs; i més tard ja als quaranta Bogart encarnà a Marlowe, i s'adaptaren les obres de Cain...El cinema negre depengué sempre de la literatura, però alhora en fou un poderós medi de difusió.

3.2. Els primers intents de normalització després de la guerra

El trencament brutal que representà la guerra i sobretot la victòria del franquisme significà per la literatura catalana un retrocés immens, una ensulsiada com mai s'havia produït en tota la història. L'exili de quasi tots els intel·lectuals i el silenciament forçós dels que hi restaven, la prohibició pública del català i la persecució de qualsevol manifestació cultural posaren en greu perill el mateix fet del català. Ara bé, malgrat tot es seguí escrivint i editant en català, a l'exili en circumstàncies difícils, i també a l'interior heroicament contra un ambient de repressió totalitari.

Evidentment, en aquest clima opressiu en que es lluitava per la supervivència, la literatura de gènere no podia prosperar. Cal esperar a l'ensulsiada de les potències feixistes el 1945, perquè a l'interior puguin prosperar iniciatives editorials com Selecta, de l'editor Cruzet, iniciada el 1946, o l'autorització a la represa de les edicions a Barcino el 1947. I a poc a poc es van iniciant altres intents de normalització, sempre precaris, però que van obrint-se camí amb tenacitat.

Rafael Tasis

En aquest bròfec panorama apareix Rafael Tasis, a qui podem considerar com el veritable fundador del gènere en català. Autor d'una obra considerable i variada, produí tres novel·les detectivesques, amb una continuïtat de sèrie pel fet de compartir els personatges principals i un model comú: *Un crim al Paral·lel* (1960), *La Bíblia valenciana* (1955) i *És hora de plegar* (1956). L'ordre d'enumeració és precisament l'ordre en que foren escrites, les dates entre parèntesis són les de la publicació.

Com es pot veure l'aparició d'aquestes obres fou un procés complicat perquè aparegueren amb retràs i en desordre, per les circumstàncies extraordinàries que ja hem comentat. La primera novel·la (*Un crim al Paral·lel*) fou escrita el 1944 (13); com explica el mateix Tasis al pròleg en l'exili d'un París ocupat i en una situació personal incerta i difícil. La segona (*La Bíblia valenciana*) també fou escrita al mateix any. En canvi *És hora de plegar* data de l'estiu del 1955, i està ja feta a Catalunya. (14).

En el pròleg que hem citat també ens explica Tasis la seva concepció sobre el gènere negre. Tasis es defensa a l'avançada de les possibles acusacions de banalitat, i en reivindica la vàlua; i per fer-ho recorre a una autoritat com Carner –el mestre noucentista, perquè el prejudici contra el que es defensa ve amb tota probabilitat de la concepció noucentista que prima la poesia i l'alta cultura– explicant una conversa amb ell en que el poeta es presenta, una mica impensadament, com un gran afeccionat a aquest tipus de literatura i fa una apologia del gènere.

(13) Hi hagué una versió teatral prèvia a la publicació feta en castellà, *Paralelo 1934* estrenada al teatre Romea de Barcelona el 1953.

(14) També han estat reeditades modernament, a Tres-i-quatre.

El perfil de Tasis, sent molt diferent, té coincidències amb el de Jordana en el sentit que és també un escriptor al servei d'una missió normalitzadora. La seva labor, àmplia i dispersa, abasta la història, la novel·la i la divulgació, en un intent de fer de la literatura catalana una literatura plenament "normal", tant a nivell expressiu com a nivell literari. És ben lògic doncs que abordi el gènere negre com a necessari; apart de la possible inclinació personal que sense dubte hi sentia. Cal valorar la seva immensa fe, per continuar ja no tan sols escrivint en català després de l'ensulsiada de la guerra, sinó a més fer-ho com si no hagués passat res, practicant un gènere de consum en absència d'un mercat i una indústria editorial en la pròpia llengua, actuant com si res hagués passat en l'esperança d'un futur incert malgrat la dura realitat de l'entorn.

L'estil d'aquestes novel·les de Tasis és típicament detectivesc, en el sentit que no hi ha truculència, i el que importa és el misteri, i en un segon pla els personatges. És clarament una novel·la-enigma, com també ho era la de Jordana. Hi ha dos amics, un detectiu oficial, el comissari Jaume Vilagut, i un d'afecionat – que naturalment és el que resol els misteris- el periodista Francesc Caldes. El model de Tasis són les novel·les de S.S. Van Dine, un autor canònic dels anys trenta, nord-americà però ideològicament emparentat amb la narrativa de detectius anglesa. És fàcil veure en les figures de l'inspector i el seu periodista amic, que realment és qui resol els misteris, la transposició casolana dels seus fiscal de districte i el brillant detectiu afecionat.

Les obres de Tasis són lleugeres, i plenes de detalls humorístics. El personatge de Caldes és un periodista més afecionat a llegir narracions policíiques que a escriure cròniques, i a més és ocurrent i faceciós: *"-Carat! Que sóc el millor tècnic en novel·les policíiques del país, i no dic del món, per un simple efecte de la meva modèstia excessiva. Ho he llegit tot i tot ho tinc estudiat: el mètode inductiu i el deductiu; els procediments científics i els dels aficionats de geni; l'elaboració psicològica i la il·luminació de l'audaciós. I això, tant del punt de vista del detectiu com del tant o més respectable del criminal [...]. Prou que ho saps: el dia que em decidiessi a deixar llest el meu tractat sobre la novel·la policíica i la tècnica criminal moderna, deixaré a la misèria tres gremis ben honorables: en primer lloc, el dels novel·listes policíics, perquè en llegir les primeres pàgines tothom podrà saber científicament qui és l'assassí; després, el dels policies i detectius, perquè tothom que tingui el meu llibre en sabrà més que ells, i per últim, el mateix gremi dels assassins...."* (Un crim al Paralelo).

Curiosament Tasis reiterarà la seva defensa del gènere en un assaig, *Ètica i estètica de la novel·la policíica*, publicat a la revista "Quart Creixent" el juliol del 57, en el qual dóna regles per confegir-lo, per la qual cosa Tasis es pot considerar també el primer teòric que reflexiona sobre la tècnica del gènere a casa nostra.

Manuel de Pedrolo

Si no hi ha possibilitats d'establir una literatura de gènere en català, malgrat tot no manquen exemples d'escriptors tossuts. Tasis havia escrit obres als anys quaranta que no va poder publicar fins als cinquanta. Cal citar un altre pioner, Manuel de Pedrolo, que tant aviat com l'any 1940 escriu un conte, *Impunitat*, publicat en una revista de l'exili, que es el primer conte del gènere negre escrit en català. El model és plenament ortodox: un crim en una habitació tancada, que es resol de forma lògica. Pedrolo té una inclinació natural pel gènere negre i n'és un afeccionat; però a més té una idea clara de la seva necessitat en català.

Per això l'aparició de Pedrolo no es reduirà a aquesta anècdota, sinó que es constituirà junt amb Tasis en l'altre impulsor del gènere a casa nostra, i ho farà de forma doble, cultivant-lo com autor i contribuint a la seva difusió com a responsable de la primera col·lecció en català dedicada a la literatura negra. Pedrolo es planteja la literatura catalana amb consciència nacional, i per tant plantejant-se un esforç de voluntat normalitzadora, tant en la forma com en els continguts literaris. La seva ambició confessada és produir una obra plenament moderna i equiparable amb qualsevol literatura actual de l'entorn; estilísticament està profundament influït per la literatura del seu temps, sobretot la nord-americana, per Faulkner, Hemingway, i la pròpia literatura negra. Autor prolífic fins l'extenuació, es dedica a construir una vastíssima producció al voltant d'aquestes idees-guia, cultivant essencialment la novel·la, però també el teatre i el conte, i en tota classe de gèneres, des de la ciència-ficció fins a la pornografia, i usant molt sovint formes experimentals (la seva sèrie *Temps obert*).

En el terreny del gènere negre, és l'autor de quatre novel·les: *Es vessa una sang fàcil* (1952), *L'inspector fa tard* (1960), *Joc brut* (1965) i *Mossegar-se la cua* (1967). Pedrolo s'inspira en uns models clars (Cain, Chandler), que adapta a la nostra realitat amb perícia. I es planteja el gènere de forma seriosa, no pas com un divertiment; no es proposa fer una obra menor, sinó que s'hi aplica amb la mateixa exigència que a la resta de la seva producció, perquè la seva voluntat confessada és oferir una panòplia completa de literatura que estigui adaptada en tots els sentits al seu moment històric, i el gènere negre és una més de les formes d'aconseguir-ho.

A més Pedrolo contribuï al gènere amb traduccions –com altres autors de prestigi que assenyalarem– i sobretot dirigint una col·lecció capital en la història del gènere i de la normalització de la literatura catalana, la Cua de Palla, que també abordarem amb el detall que es mereix. Però interessaria assenyalar la influència de la literatura negra en l'obra pedroliana. Així ho assenyala Jaume Fuster: “*Hi ha elements policíacs en altres*

obres: unes parapolicíiques i unes altres absolutament allunyades de les premisses del gènere. Quan algun crític erudit es decideixi a posar en solfa la producció literària pedroliana -i ja comença a ser-ne hora- haurà de tenir-ho present si no vol caure en errors gruixuts d'interpretació.” (15).

Pedrolo entenia el gènere en la línia més ortodoxament negra; a les seves obres no hi ha pas humor, sinó que apareix una realitat sovint asfixiant, amb violència i erotisme, i el final sovint és tràgic. En aquest sentit penso que el seu continuador natural ha estat Martín, la qual cosa no vol dir pas que en sigui una derivació, sinó simplement que comparteix un tarannà i una certa manera de concebre el gènere.

3.3. Panorama del gènere a Espanya

Mentrestant a Espanya durant els anys quaranta comença l'auge de les traduccions regulars de la literatura policíaca anglesa en castellà, que es faran massives ja als anys cinquanta. De fet en la postguerra es produí una explosió de literatura de consum. Per contra, en aquests anys el català és un idioma perseguit, i la literatura catalana s'ha de conformar amb aconseguir, lluitant molt i molt penosament, espais mínims de llibertat per sobreviure, i li és impensable doncs en aquestes condicions plantejar una literatura de gènere, per manca de mercat i d'unes mínimes garanties de continuïtat.

En les traduccions a l'espanyol de les novel·les de gènere es va produint una evolució; de primer només arriben obres policíiques, majoritàriament anglosaxons, en la línia de la novel·la problema. El cas paradigmàtic és Christie; però també molts altres autors en una línia semblant. A finals dels quaranta comença a traduir-se escadusserament alguna obra dels autors consagrats del gènere negre, Chandler i Hammett. Amb la relaxació de la censura i els canvis socials a partir de finals dels cinquanta i sobretot els seixanta, comencen a arribar més obres dels autors americans que podem considerar emblemàticament negres, a més de Hammett i Chandler, Cain, McDonald, etc. I també es tradueix quasi tot Simenon. És interessant assenyalar que la majoria d'aquestes traduccions aparegueren en espanyol però en editorials catalanes, barcelonines concretament, reflectint el paper predominant de l'indústria editorial catalana, que tingué, i ha tingut sempre, un paper fonamental en la difusió del gènere també en castellà.

Aquest èxit de traduccions propicià com no podia ser d'altra forma l'aparició en castellà d'una sèrie d'autors espanyols que conrearen el gènere; però en la seva majoria ho feren sota pseudònim, com una mera imitació amb trames ambientades a Anglaterra o Estats Units, com una mera imitació. Citarem les obres de Guillermo López Hipkiss, que havia traduït moltes de les obres del gènere, o Silver Kane, pseudònim de González Ledesma, que molt més tard ja amb el seu propi nom farà una contribució personal i valuosa al gènere.

(15) *Manuel de Pedrolo i la novel·la policíaca en llengua catalana*, Jaume Fuster, "Taula de canvi" (1979), núm. 16

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Més rars varen ser el que gosaren traslladar el gènere a la realitat que els envoltava. Durant la dècada dels seixanta l'adaptació més fidedigna a la realitat social del país segurament van ser són les obres de Jesús García-Pavón, que les situà en un ambient rural de la Manxa, i creà un personatge particular, Plinio. Garcia-Pavón és un autor valuós, amb un estil molt depurat –va ser acadèmic de la Real Academia de la Llengua- i el que féu va ser meritori. De fet les seves novel·les tingueren molt d'èxit, i fins i tot se'n va fer una sèrie de televisió; però exemplifiquen les dificultats inherents d'adaptar el gènere negre a un país com Espanya, ja que tot i que sense dubte pertanyen al gènere, de fet els trets d'aquest queden bastant diluïts en un costumisme descriptiu, i la trama queda enfosquida per una preocupació obsessiva per l'estil i el llenguatge.

I és que cal tenir en compte les dificultats que plantejava situar una trama criminal en una societat poc desenvolupada encara com l'espanyola, sota una dictadura, en què el delicte era la manifestació d'alteracions individuals, mai socials, i en què la Policia i la Llei funcionaven perfectament al servei d'una Justícia plenament eficaç. Molts dels possibles plantejaments per una novel·la de gènere es feien inversemblants, i es corria el risc de caure en la pura irrealitat, en una societat encara no plenament urbana, on el delicte real (que tenia el seu públic amb setmanaris com *El Caso* o *Porqué*) era la violència primària i el crim passional. I a més per acabar-ho d'adobar hi havia que tenir en compte l'acció sufocant de la censura.

Saladrigas ho explica força bé: *“La novel·la policíaca –com es notori a partir de la seva pròpia denominació- reclama de l'autor la llibertat de fer-hi intervenir policies en tant que personatges principals o secundaris, bons o dolents, lluitadors lleials contra la delinqüència o bé homes a qui les circumstàncies situen a l'altra banda de la ratlla, però sense que les diferències morals o ètiques amb els seus contrincants siguin categòricament definitòries. Ara bé, és obvi que sota la fèrula franquista aquesta indispensable transposició literària de la figura del policia no era permesa, llevat que no comportés l'enaltiment explícit de les virtuts del cos, i ni tan sols es podia recórrer al protagonisme de l'investigador privat, per l'estil dels cèlebres Sam Spade, Philip Marlowe o Lew Archer, des del moment que la legislació espanyola no atorga al detectiu particular cap atribució paral·lela a les que són substancials de la policia. La qual cosa significa que si el detectiu novel·lesc es dedica a investigar un assassinat, poso per cas, pel sol fet de d'acceptar l'encàrrec entra automàticament en col·lisió amb la llei i es converteix en un marginat de la legalitat, amb totes les conseqüències que el fet porta implícites”* I afegeix: *“Aquesta manca de joc, l'amenaça latent d'aquest tabú ridícul però implacable, feia del tot impossible que les literatures peninsulars incorporessin amb les mínimes garanties de credibilitat el gènere policial”* (16).

Aquest diagnòstic és encertat, però potser massa absolut; malgrat aquestes dificultats hi havia possibilitats de fer obres dignes del gènere, com es demostrà en català amb les que confegiren Tasis i Pedroló. Ara, a sobre d'aquests obstacles, el gènere en català havia de competir des d'una posició minoritzada amb una desigualtat oceànica de mitjans i amb un mercat estretíssim, per raó de les dificultats de difusió i la manca d'ensenyament en català.

(16) Saladrigas, obra citada, datat el 28-1-76.

3.4. La represa cultural a Catalunya

Malgrat totes les dificultats als anys cinquanta es publicaren obres policíiques en català; a part de “Es vessa una sang fàcil” de Pedrolo, Serrahima publicà *Estimat senyor fiscal*, i Mª Aurèlia Capmany una novel·la amb molts elements del gènere, *Traduït de l'americà*, i ja amb una forma més ortodoxa *El jaqué de la democràcia*. Ara bé, les condicions per una mínima normalització de la literatura en català no es donaren fins els seixanta, quan les condicions econòmiques del país milloraren amb l'incipient desenvolupament conseqüència del fi de l'autarquia, i els aires d'obertura del turisme produïren una certa relaxació en la repressió cultural i la censura (17). Això permeté una represa de la cultura catalana, i sobretot l'aparició de noves i ambicioses iniciatives editorials. Assenyalaré com alguns fites emblemàtiques la conversió de la revista *Serra d'Or* en una revista d'alta cultura l'any 1959, sota l'aixopluc de Montserrat (una revista absolutament imprescindible per seguir i conèixer el batec de la nostra cultura), i ja els primers seixanta la fundació d'Òmnium Cultural, i sobretot l'aparició de la Nova Cançó. En el camp editorial són fites la fundació d'edicions 62 (per l'any en que s'inicià), la repatriació el 1964 de Proa sota l'aixopluc d'Aymà -per iniciativa de Cendrós i amb la direcció de Joan Oliver-, l'aparició de les edicions del Club dels Novel·listes el 1965 i finalment l'inici de la publicació de la Gran Enciclopèdia Catalana el 1969.

I mentrestant en paral·lel el clima social canviava completament, amb la celebració del Concili Vaticà II, l'aparició de la protesta social i l'enfortiment del moviment polític clandestí contra el franquisme. El resultat de tot plegat és que els anys seixanta es converteixen en una dècada prodigiosa per la cultura catalana –l'albirament de la llum al final d'un túnel molt llarg i molt fosc- amb el desenvolupament de tot d'iniciatives reeixides, i en el camp literari amb un boom del llibre català.

En aquest context es produïren alguns intents de difondre literatura de gènere en català. L'editorial Molino, que editava infinitat d'obres del gènere negre en castellà d'autors com Agatha Christie i Stanley Gardner (l'autor de Perry Mason), feu un tímid intent de temptejar el mercat el 1965 amb la col·lecció “L'interrogant”. Aparegueren quatre traduccions d'Agatha Christie, però no hi hagué continuïtat; la iniciativa fou un fracàs tal vegada per manca de promoció. De forma similar ho provà Aymà amb el gènere d'espionatge, creant una altra col·lecció, “L'enjòlit”, el mateix any, per editar autors com Fleming (James Bond); però tampoc tingué gaire èxit.. Es tractaven de tímides iniciatives de crear un hàbit de consum en llengua catalana, però l'estat de les coses no semblava prou madur, i les circumstàncies eren encara prou complicades. Així ho mostrà l'exemple de Tele-Estel, una iniciativa de crear un diari en català que fracassà per la pressió de la censura, que el convertí finalment en un setmanari i el desvirtuà convertint-lo en una mena de suplement literari descafeïnat. I és que malgrat tot als anys seixanta semblava encara molt lluny la possibilitat d'una literatura de masses en català.

(17) El nomenament de Fraga Iribarne com a ministre semblà contribuir a una certa obertura, tot i que discutible; al menys s'alçà la prohibició que existia encara des de la guerra de fer traduccions al català.

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

3.5. La Cua de Palla

I malgrat tot hi hagué una iniciativa que sí tingué èxit. Cal situar-se en el context que hem explicat per entendre l'esforç que suposà l'aparició de la col·lecció "La Cua de Palla", que sota l'aixopluc d'Edicions 62, edità, entre 1963 i 1970, no gens menys que 71 títols de novel·la negra. Així doncs fou una iniciativa que malgrat les dificultats tingué un cert èxit i una relativa continuïtat i el popular disseny de tapes grogues amb una imatge en negre a la portada establí una marca d'identitat (18).

El director de la col·lecció fou Manuel de Pedrolo. La tasca que es proposava la Cua de Palla tingué un triple vessant: difonia el gènere amb una selecció equilibrada d'autors (19), establia un procés de normalització en català (amb unes traduccions molt curoses) i finalment també tenia per objectiu incentivar la creació d'obra escrita directament en català; per això dins de la col·lecció el mateix Pedrolo hi publicà dues de les seves obres, *Joc brut* i *Mossegar-se la cua*. I si no es publicaren més obres va ser simplement perquè no li fou possible, com més endavant s'explica.

Una aportació molt interessant que féu la col·lecció va ser en el terreny del llenguatge i la traducció. En les obres que Pedrolo publicà usà un català ben ortodox, però calia també utilitzar algun argot, i adaptar els girs i el lèxic a la temàtica tractada. Aquest esforç pioner, que fou obra conjunta d'una sèrie d'autors solvents (a part de Pedrolo, Folch i Camarasa, Capmany, entre molts altres), van fer viable i creïble definitivament el gènere pel català.

La Cua de Palla publicà per primera vegada multitud d'autors contemporanis, molt abans que en castellà. Fracassà però en incentivar la producció d'obres del gènere en català; i per altra banda al final es produí la fallida perquè el mercat era massa estret per mantenir una continuïtat econòmicament viable. Això queda molt ben explicat pel propi Pedrolo a Serra d'Or (20), en un article molt aclaridor, on explica tota la dificultat de la feina editorial, des de negociar els drets de traducció fins a convèncer a autors catalans perquè escrivissin gènere negre. En quant a la dificultat de publicar autors catalans, ell mateix exposa el problema de fons: "*Si algú té la idea que els autors catalans es venen menys que els autors estrangers, i, que aquesta diferència potser encara s'accentuaria en un gènere tan especialitzat, ja pot començar a rectificar: s'equivoca de dalt a baix. La prova: les meves dues novel·les publicades a "La cua de palla" són les úniques que han tingut un índex de venda comparable amb les de Simenon: en pocs mots, s'ha exhaurit*". I més endavant ho rebla: "*Crec, doncs, que la presència de novel·listes catalans a "La cua de palla" podria haver contribuït a la seva difusió*". Però molts

(18) A Itàlia el *giallo* (groc) és el gènere negre, conegut així pel color típic de les portades de moltes novel·les del gènere; La Cua de Palla va fer una barreja per les seves dels dos colors.

(19) Publicà molts autors americans (Hammett, Hadley Chase, Millar, Macdonald, Cain, Chandler, McBain) però també d'altres països (com Le Carré encara que no sigui un autor pròpiament del gènere negre, Dürrenmatt, Japrisot i sobretot Simenon, que fou l'autor amb més títols, dotze en total). El panorama quedà així bastant equilibrat.

(20) *Què falla, la cua de palla?*, "Serra d'Or", núm. 149 (2/72), pàg. 44-46

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

autors refusaven aplicar-s'hi, tal vegada perquè subsistia un prejudici noucentista, en la forma d'una sobrevaloració del que es considerava alta cultura (o cultura a seques) envers de la cultura de masses. Per altra banda, altres autors no arribaven a un nivell de realització suficient per la publicació, perquè escriure novel·la negra no és pas fàcil. Finalment, però, el problema que precipità la fi de la col·lecció va ser l'econòmic: el mercat no era prou ampli per sostenir la col·lecció: *“Si vol continuar publicant, o bé ha de mantenir –i fins i tot augmentar, com augmenten les despeses- els preus actuals, relativament prohibitius i, doncs, ben poc avinguts amb les seves intencions, o bé ha de fer-se de seguida amb prou lectors per compensar l'oferta dels llibres a un preu modest”* (21).

I és que a part del problema de l'idioma, conseqüència de la prohibició de l'ensenyament del català i de l'anormalitat cultural en que es vivia, cal tenir en compte la novetat que suposava la forma d'abordar la selecció de títols. Pedrolo va tractar de fugir del simple passatemp i cercava una certa qualitat literària, i posar a l'abast la literatura de gènere més contemporània. Hi havia una voluntat eclèctica, que barrejava autors de diversa procedència (per exemple europeus com Dürrenmatt, Simenon, o Le Carré, amb altres americans com els clàssics Hammett i Chandler, però també Highsmith o Ross Mcdonald). Es tractava d'editar obres clàssiques, però també obres contemporànies; la intenció era posar al lector al corrent del que es feia arreu i suplir a més un retràs històric. Un propòsit molt agosarat, ja que per exemple en castellà la difusió de la majoria d'obres d'aquests autors no es va fer fins molt al final del franquisme o a la transició. El diagnòstic final de perquè va haver de plegar “La cua de palla” és que no tenia públic suficient per sostenir-la. És aplicable el que escrivia Saladrigas: *“És obvi que aquest lector (es refereix al lector català) – no veu el llibre català com un objecte d'esbarjo. O, dit d'una altra manera: no accepta que pugui atribuir-se-li aquesta funció. El lector francès, alemany, italià, anglès o nord-americà demana a la novel·la policíaca que li ofereixi una estona de distracció, que l'absorbeixi tot allunyant-lo de les cabòries quotidianes, i si per torna es troba a les mans una obra ben feta d'aquelles que eleven quantitativament el gènere a l'altura de les grans obres literàries, no cal dir que aleshores la satisfacció esdevé completa. Ben al contrari, quan el lector català es vol entretenir amb la lectura i acut a la novel·la policíaca -ara ve allò que sí podríem qualificar de fenomen autèntic- la llegeix bé en la llengua d'origen o bé, indefectiblement, en castellà”*. (22).

Afortunadament aquest diagnòstic canviarà amb el procés de normalització del català que s'anirà produint després del franquisme.

(21) Ídem nota 20

(22) Saladrigas, R., (1979), *Literatura i societat a la Catalunya d'avui*, Montserrat: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

3.6. La definitiva normalització del gènere

La literatura i la llengua catalana van conquerint espais de normalització. La societat s'ha obert amb la millora econòmica i l'obertura a l'exterior, ha augmentat el nivell de vida i el franquisme està agonitzant. L'Espanya cultural es troba ja força normalitzada, encara que a Catalunya persisteixen les dificultats amb la llengua.

La mort del dictador origina un veritable boom del gènere negre en castellà. El gènere es objecte d'atenció a les universitats d'estiu i adquireix finalment respectabilitat acadèmica. Apareix una editorial, Círculo del Crimen, amb una col·lecció de novel·la dedicada exclusivament al gènere en castellà, i fins i tot una revista especialitzada, "Gimlet". I sobretot apareixen una sèrie d'autors espanyols que cultivaran el gènere amb èxit: Martínez Laínez, Julián Ibáñez, Lourdes Ortiz però sobretot Andrés Martín, i Vázquez Montalbán, que traspasaran les fronteres i seran coneguts internacionalment, sobre tot Montalbán es convertirà en un dels autors més coneguts del gènere amb el seu personatge de Carvalho, profusament adaptada al cinema i la televisió.

En quant al també barceloní Andreu Martín, que s'inicià escrivint en castellà, es passà després al català, i és –ja ho era en castellà– un dels autors capdavanters del gènere, però en parlarem amb més detall més endavant.

3.7. La renovació del gènere en català

Amb les dificultats inherents a una literatura no normalitzada i amb un mercat estret i petit, el gènere negre en català existia però li mancava fer-se un lloc propi. De fet però en quant les circumstàncies li permeten, adquireix la seva majoria d'edat.

En els anys de la transició i amb l'objectiu d'aconseguir la definitiva normalització de la literatura catalana es produeix un debat sobre la necessitat de la literatura de gènere. La necessitat d'aquest tipus de literatura era ben compresa per molts autors, entre ells Jaume Fuster: *“Les llengües d'àmbit restringit tenen certes dificultats a assolir el conreu dels gèneres populars per una certa manca d'industrialització de la producció editorial. En el cas català, aquestes dificultats s'agreugen perquè el llibre de consum - autòcton o traduït- es dona en una altra llengua. Així, en la cultura catalana es produeix un fenomen de diglòssia cultural -passeu-me l'expressió- força curiós. El castellà llengua dominant pel que fa a les relacions socials, esdevé llengua de la literatura popular i de consum (és a dir industrial) i el català es reserva només per a la literatura de qualitat (és a dir, minoritària). Sembla com si tant els autors catalans com el públic lector, fessin fàstics a la literatura dita popular, de consum o subliteratura.”* I afegia: *“Aquesta mancança és analitzada per molts com una virtut que elimina, així, l'existència d'uns productes "alienadors", "deformadors" o "embrutidors"”*.

Per suplir aquesta mancança, apareix un col·lectiu, Ofèlia Dracs, que agrupa a un bon nombre d'escriptors com Jaume Fuster, Mª Antònia Oliver, Jaume Cabré, Pep Albanell,

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

entre molts d'altres, que es dedica a produir reculls de diferents gèneres: terror, eròtic, o misteri (23). Era una aposta per la literatura de gènere com a eina de normalització. Un altre element fonamental és el canvi de polítiques editorials, que aposten per editar en català amb criteris descaradament comercials; el cas paradigmàtic és Columna, i ho aconsegueix plenament.

Jaume Fuster

L'auge del gènere negre en català va unit a un autor que serà el pal de paller d'una sèrie d'iniciatives que donaran pas al seu esclat definitiu: Jaume Fuster.

Fuster escriví literatura de diferents gèneres, però en el negre és l'autor de novel·les policiaques com *De mica en mica s'omple la pica* (1972), *Sota el signe de Sagitari*, *Les cartes d'Hèrcules Poirot* (amb adaptació televisiva), *La corona valenciana*; també publicarà dos reculls de petits contes (inicialment *apareguts en la revista "El Món"*): *Les claus de vidre* i *Vida de gos i altres claus de vidre*, una mena de joc amb un enigma que planteja al lector i on s'ofereix també la solució, amb Lluís Arquer (un homenatge al personatge de Lew Archer, de Ross Macdonald), que també conegué adaptació televisiva en forma de sèrie. Jaume Fuster, malaguanyadament morí relativament jove, però fou un apassionat del gènere, i així fins i tot una obra que no s'hi adscriu pas, com *Tarda sessió contínua 3,45*, potser la seva obra més coneguda, no hi pot defugir les contínues referències i juga amb una sèrie d'elements propis de la novel·la i el cinema negre. Per altra banda, i també de forma similar a Pedrolo, el seu paper també va ser fonamental en el camp editorial al dirigir "La Negra", de la qual parlarem més endavant, i promovent que altres escriptors es llancesin també a cultivar la novel·la negra.

En les obres més "negres" Fuster utilitza el personatge de l'Enric Vidal, mentre en les més lúdiques, el de Lluís Arquer, que si bé amb alguns trets dels detectius "hard-boiled" està adaptat a una realitat més tranquil·la i quotidiana. Alguns dels trets biogràfics que el propi Arquer fa a *Les claus de vidre* són en realitat del propi Fuster, fins a esdevenir una mena d'alter ego seu. Després d'esmentar detalls com que fuma en pipa i li agrada la música clàssica, Arquer descriu així la seva concepció de l'ofici de detectiu: "*Hi ha un tòpic, respecte als perdiguers, escampat per males novel·les de lladres i serenos, que ens fan donaires, bevedors i una mica corruptes. Us asseguro que no posseeixo cap d'aquestes "virtuts". M'agrada més el te que el whisky, procuro actuar amb una ètica, una mica primària, però ètica al cap i a la fi, i les dones me les miro de lluny i elles ni em veuen*". I acaba afegint que si bé usa armes, i en ocasions ha d'emprar la violència, més aviat hi procura lluitar en contra.

(23) Dins del gènere s'adscriu l'obra *Misteri de reina* (1994), en què cada escriptor del col·lectiu s'encarregà d'un capítol.

3.8. Seleccions de la Cua de Palla

Aleshores Edicions 62 tornà a recuperar el 1981 la mítica col·lecció “La Cua de Palla”, aquest cop sota el nom de “Seleccions de la Cua de Palla”; així entre 1981 i 1996 es publicaren 165 títols del gènere negre, traduccions amb plena continuïtat de línia amb la seva antecessora. Pedrolo la dirigí entre el 1981 i el 1985, encara que de forma una mica nominal; es recuperaren títols de la seva antecessora, però a partir del número 34 s’inicià la traducció de nous autors. Per discrepàncies finalment el 1985 Pedrolo fou substituït per Xavier Coma. En endavant la col·lecció s’especialitzà absolutament en el gènere negre en el seu sentit més estricte, possiblement per preferències tant del director de la col·lecció com del cap de l’editorial Castellet, però també hi influí segurament l’aparició de La Negra el 1986, que tenia precisament una orientació molt diferent.

“Seleccions” posà definitivament a l’abast d’un públic ampli tant autors clàssics com Chandler, Himes, Cain, com nous autors contemporanis com Highsmith o Westlake, amb moltes obres, perquè tingué una llarga durada, que superà qualsevol altra col·lecció similar en castellà; i de fet com succeí amb la seva antecessora, permeté llegir moltes obres en català abans que en castellà (24). A més la contraportada ofería una informació sumària sobre l’autor de la novel·la, el títol original, i l’any de la publicació.

La col·lecció fou una posada al dia i una alenada d’aire fresc. Tingué una llarga durada, però sorgiren dificultats a la segona dècada dels noranta, i fou absorbida per una altra col·lecció no especialitzada, “El Cangur”, on es publicaren vuit títols fins que definitivament es va tancar el 1998. Aprofitant els números “fita” (25), també es publicaren algunes obres d’estudi sobre el gènere, un fenomen probablement únic en aquest tipus de col·leccions.

(24) En alguns casos fins i tot la publicació en català va determinar que després es fers en castellà, com explica el mateix Coma (*Temes i autors de la novel·la negra* pàg. 136).

(25) El número 50, *Diccionari de la novel·la negra nord-americana*, el número 100, *Diccionari del cinema negre*, i el número 150, *Temes i autors de la novel·la negra. De la “Série Noire” a “La Cua de Palla”*, tots a càrrec de Xavier Coma.

3.9. La Negra

Però potser l'acció més important pel la difusió i la consolidació del gènere a casa nostra ha estat la creació de la col·lecció "La Negra" el 1986, per iniciativa de Carles-Jordi Guardiola, editor de l'editorial La Magrana, i Àlex Broch, i sota la direcció de Jaume Fuster fins la seva prematura mort. Penseu que la seva importància ha estat molt més gran que la Cua de Palla o Seleccions de la Cua de Palla, perquè la col·lecció va suposar la majoria d'edat definitiva i la normalització de la literatura negra catalana, per tal com va anar alternant amb total normalitat les traduccions d'autors estrangers (Rendell, Woolrich, Scerbanenco) amb les d'autors catalans.. Entre els autors de casa nostra hi han publicat diversos títols Andreu Martín (*Muts i a la gàbia, Si és no és, Deixeu-me en pau*), Antoni Serra que ha creat un detectiu, Celso Mosqueiro (*Espurnes de sang, Rip, senyor Mosqueiro*), Margarida Aritzeta (*Tie Break, El cau del llop*), el tàndem Solé Serrat (*Canya o mitjana, El fill de la Lola*) i Mª Antònia Oliver, la companya de Jaume Fuster, que va tenir un gran èxit amb la seva sèrie de Lònia Guiu, que abasta per ara tres novel·les, *Estudi en lila* (un best-seller amb multitud d'edicions), *Antípodes* i *El sol que fa l'ànec*.

El criteri de "La Negra" era de forma expressa completament diferent del de Seleccions de la Cua de Palla. Mentre aquesta última col·lecció, com ja hem dit, estava absolutament centrada en la traducció i s'especialitzà de seguida en la forma americana del gènere, "La Negra" tenia una intenció eclèctica, però tenia per objectiu primari en el possible l'edició d'autors catalans, i completar-ho amb la traducció d'autors estrangers, tan clàssics –a partir dels anys trenta- com actuals, sense fer distincions de països - encara que tal vegada per compensar La Negra hi ha un cert biaix en favor dels europeus- abastant des de clàssics com Ambler i Green fins a autors més actuals com Rendell i Dasninckx. Es complementava doncs amb Seleccions de la Cua de Palla; recollint el que a l'altra no cobria per la seva especialització; però per sobre de tot i el més important permetia als autors catalans publicar amb garanties de difusió i promoció. Si hi ha un abans i un després de La Negra és precisament per la incentivació que fa perquè autors catalans es dediquessin al gènere negre.

3.10. Altres iniciatives

Paral·lelament l'editorial "La Llar del llibre" empenyé el projecte de traduir al català tota l'obra completa d'Agatha Christie; s'inicià l'edició amb prou difusió de forma que anaren apareixent a la segona dècada dels vuitanta moltes de les seves obres; i si bé el projecte no arribà a terme per causa de la fi de la casa editorial per problemes econòmics, malgrat tot la iniciativa fou represa i va ser completada per RBA. L'editorial Molino, que havia publicat tota les obres en castellà., temptejà de nou el mercat el 1985 republicant els títols de l'autora que havia editat en català l'any 1965, però tampoc aquest cop tingué continuïtat la iniciativa.

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

És molt interessant aquest referent, perquè demostra que en igualtat de condicions el resultat pot ser ben diferent, i que es necessita comptar amb un cert públic. Molt probablement el públic d'ambdues col·leccions era molt diferent, i en el cas de Molino que sempre s'havia adreçat al lector en castellà es necessitava una promoció i una continuïtat per consolidar l'experiència.

Un petit esdeveniment que certificà l'existència del gènere a casa nostra fou que l'any 1985 a la Setmana del Llibre en Català es dedicà una secció a la literatura negra feta en català. D'aquesta manera s'obtenia el reconeixement que s'havia arribat a generar una massa crítica suficient pel gènere, i que es podia esperar un futur prometedor.

3.11. Tres autors fonamentals

El panorama del gènere des d'aleshores s'ha anat diversificant cada cop més. Hi ha més autors que mai que publiquen gènere, en col·leccions generalistes, sovint de forma esparsa. A voltes només editen una obra, però altres reincideixen; així creix la diversitat mentre el gènere es va adaptant als diferents corrents que sorgeixen arreu; i a poc a poc s'ha anat format un corpus que té ja un gruix considerable. Ens centrarem en tres autors que sense dubte són actualment el trio d'asos de la literatura de gènere negre en català: Martín, Oliver, i Torrent.

Andreu Martín

A diferència de Mª Antònia Oliver, Martín s'ha dedicat de forma exclusiva a la literatura de gènere, centrant-se en el gènere negre i la literatura juvenil, sovint en aquest segon cas fent-ne una adaptació personal del gènere negre per aquest públic. Martín és un autor d'èxit, un dels pesos pesats del gènere negre, reconegut internacionalment i profusament traduït; ha guanyat el premi de Literatura Negra. Però encara ha tingut més èxit dins de la literatura juvenil, i per exemple de les aventures del seu detectiu Flannagan s'han venut més de dos milions de llibres, que és una xifra molt més que respectable.

Martín es va iniciar a finals del seixanta escrivint en castellà, i amb gran èxit. Però quan va tenir la possibilitat va passar a escriure i publicar en català. El seu estil és dur i sec, accentuant la violència i l'erotisme, proper al hard-boiled americà. La seva novel·la *Prótesis* –posteriorment publicada en català a La Negra– fou un gran èxit, i també és una versió cinematogràfica (26). Però no és l'única novel·la de Martín versionada al cine; de

(26) *Prótesis* (aparegué inicialment en castellà) fou duta al cinema com a *Fanny Pelopaja*, per Vicente Aranda. Martín està força interessat pel cinema, també n'ha dirigit (*Sauna*, encara que no té res a veure amb el gènere) i ha fet guions per adaptacions d'obres d'altres autors (*El complot dels anyells*).

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

fet és l'autor que més s'ha versionat al cinema, per sobre de Montalbán probablement. La seva obra s'adscriu plenament al que s'entén com a gènere negre pels més puristes, i es caracteritza per ressaltar els aspectes menys amables i sòrdids, sovint la violència; però mai gratuïtament. sempre supeditats a les necessitats intrínseques del que s'explica. Malgrat això les seves novel·les tenen una àmplia varietat de registres, i formen ja un corpus nombrós, que continua ampliant-se perquè Martín segueix al peu del canó.

Mª Antònia Oliver

Hem citat les obres de gènere negre de Mª Antònia Oliver. Es tracta d'una autora prestigiosa dins de la literatura catalana, i aquest gènere dins del conjunt de la seva obra només ocupa una part proporcionalment petita. És una autora polifacètica, i encara que essencialment novel·lista, ha cultivat també el teatre o la literatura infantil; i com a traductora va guanyar el Premi de literatura catalana de la Generalitat l'any 1985.

Com hem citat anteriorment les obres del gènere negre que ha escrit són *Estudi en lila*, *Antípodes* i *El sol que fa l'ànec*. Malgrat que –pel moment- només tingui aquestes tres obres dedicats al gènere això no significa que li doni una importància secundària, o que la consideri en certa mesura un divertiment dins de la seva labor, ans al contrari, no estableix distincions de qualitat dins de la seva literatura en funció del gènere de la novel·la.

La forma d'abordar el gènere per part d'Oliver s'apropa a la concepció del gènere negre en sentit estricte; encara que espurnejades amb tocs d'humor, les seves novel·les tenen una càrrega social: reflecteixen els problemes del seu entorn –la prostitució infantil, per exemple- i tenen una càrrega ideològica, sobretot es caracteritzen per un clar enfocament feminista. El títol de la primera novel·la, prenent la referència de Doyle però transformant el color en lila, és una clara declaració de principis. La psicologia dels personatges està cuidada, amb una caracterització ben acurada especialment de la protagonista., la Lònia Guiu, una detectiu mallorquina –com l'autora- una mica atípica per ser investigadora, ja que no li agraden les armes; i que té la mania de col·leccionar pintallavis.

El personatge de la Lònia aporta una mirada feminista al gènere (“*Aquesta és una argumentació típica de mascle, Lluís. Els homes només accepteu que un altre home sigui violador si és un perdulari o un malalt mental...*” a *Estudi en lila*). Però per sobre de tot és un personatge amb volum, que pertany a un lloc determinat i a una generació, que té una psicologia i unes arrels; sovint explica petits detalls de la seva infantesa o usa el català de Mallorca (“*Jo li vaig parlar de quan era nina, a Mallorca, i d'aquella monja que ens volia fer aprendre les vocals a nesples*”, a *Antípodes*).

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Malgrat que no ha estat prolífica en el gènere, la seva detectiu és un dels personatges més famosos de la literatura negra en català. Mª Antònia Oliver, juntament amb Martín i Torrent, forma sense dubte el trio d'asos del gènere en català; i és curiós que ella sigui mallorquina, Martín català i Torrent valencià –demostrant que el gènere en català no està circumscrit a una sola àrea dins dels Països Catalans-. L'obra de gènere negre d'Oliver ha estat traduïda a diferents llengües –a set idiomes, un dels autors més traduïts sinó el que més- i ha estat objecte d'estudis literaris, amb la qual cosa ha situat el gènere negre en català dins dels estudis de literatura comparada (27).

Ferran Torrent

L'autor d'èxit més mediàtic és el valencià Ferran Torrent. La seva primera novel·la fou escrita amb col·laboració amb Josep Lluís Seguí (*La gola del llop*, el 1983), i fou l'inici d'una sèrie que continuà ja en solitari: *No emprenyeu el comissari* (1984), *Penja els guants, Butxana* (1986), *Un negre amb un saxo* (1989), que ja arribà al cinema, *Cavall i Rei* (1989) o la recentíssima *Judici final* (2006).

Si parlem de Torrent com un autor mediàtic, conegut per la seva aparició a la televisió, on ha participat fins i tot en programes com a tertulià (també va fer una incursió en castellà al premi Planeta, del qual quedà finalista), no és amb cap to pejoratiu sinó per remarcar la seva personalitat extrovertida: Ell mateix s'ha definit humorísticament com a cambrer de vocació en el sentit de que li agrada observar i xerrar, i aquest estil col·loquial impregna la seva prosa. En consonància amb això té un estil fresc i amè, que es fixa en la realitat que el volta i la conta d'una forma divertida però sense obviar la seva lletgesa. Les seves obres recreen la societat valenciana i sobretot la ciutat, que apareix com a fons de les seves obres, i queden plenament inserides en l'actualitat tant per les notícies com pels temes que tracta, sempre amb una forma lúdica però a la vegada amb molt d'esperit crític, que malgrat totes les diferències l'emparenta amb la millor tradició de la novel·la negra clàssica americana. No totes les novel·les de Torrent han estat del gènere, algunes que no cito se n'aparten, però malgrat tot segueixen tenint tant pel fons de la trama com per les característiques dels personatges l'empremta de la novel·la negra.

Els personatges de les novel·les negres de Torrent són el boxejador Toni Butxana i el detectiu Hèctor Barrera; la importància del primer es va anar debilitant en favor del segon a mesura que els ambients que anava descrivint pujaven en l'escala social. Després d'un lapse d'obres que com hem dit no pertanyen realment al gènere hi va tornar recuperant els seus personatges a *Cambres d'acer inoxidable* (2000).

L'obra de Torrent, al marge del seu valor literari, tenen un valor de testimoni, d'alguna forma inherent a la concepció més purista del gènere negre, en aixecar un registre d'una època i sobretot de les seves lacres –corrupció i especulació-. Per alta banda té el mèrit d'haver fet arribar a un gran públic que no n'era consumidor el gènere negre en català.

(27) per exemple *Hispanic and luso-brasilera detective fiction*, de Nancy Vosburg; i *Mujeres malas: Women detective fiction from Spain* de Tracy A. Rutledge.

3.12. Altres formes / altres autors

Hi ha també una sèrie d'autors catalans de novel·la negra que no es poden adscriure al corrent principal que representen els autocitats, i que es pot dir que van una mica per lliure. Pertanyen en general als afeccionats a la forma clàssica de novel·la-enigma, que per damunt de tot pretén entretenir. L'autora més bolcada a aquesta forma i al mateix temps la més prolífica de tota la literatura catalana en aquest gènere, és Núria Mínguez. La seva primera obra fou *Una casa a les Tres Torres* (1974) i entre moltes altres ha publicat *Amanda, Amanda* (1987), *El crim d'una nit d'estiu* (1989), *Mort per un tarot* (1996), o el recull de relats *Una dona ha de morir* (1987).

Mínguez ha continuat escrivint des del seu inici sempre al voltant del gènere negre, amb un ritme frenètic, de pràcticament una obra a l'any; algunes de les seves obres han estat adaptades per ella mateixa a la ràdio. Mínguez és dels pocs autors amb una obra extensa que s'hi ha dedicat pràcticament en exclusiva. Però el seu acostament és força diferent al dels autors citats anteriorment. L'ambient de les seves trames se'n diferencia perquè sol ser d'una burgesia acomodada; la intriga acostuma a centrar-se en algun misteri que presenta els personatges que hi actuen sota diferents enfocaments, i amb un fons de dubte. Deixant bastant a banda el retrat de la societat, l'estil de Mínguez es centra en la trama, i en els personatges, que com hem dit sovint es debaten entre el dubte i la sospita.

A les Illes Josep M. Palau, amb obres anteriors que no tenien a veure amb el gènere, va crear la figura de l'inspector Jaume Arbós, que va aparèixer per primer cop a *Assassinat al club dels poetes* (1983), reeditada moltes vegades, i que inicià una petita sèrie (*L'inspector ensopega, Mort damunt la gespa, Un cadàver desconcertant...*) (28), que només la mort de l'autor estroncà. També Palau, com Mínguez, es decanta per la novel·la-enigma, en la seva forma més tradicional, encara que això no signifiqui pas que no tracti temes d'actualitat (prostitució, tràfic internacional, etc.).

Finalment cal esmentar un corrent que ha sorgit amb molta força a la literatura anglosaxona, el subgènere de la literatura històrica, on la trama s'ambienta en una determinada època històrica, i amb multitud de cultivadors (Peters, Davis). En aquesta mena d'obres es produeix una fusió entre gènere negre i novel·la històrica, en proporcions variades. Néstor Luján també va cultivar aquest tipus de novel·la; encara que ell va estar molt més interessat en la recreació històrica pròpiament que en l'enigma, té una obra que es pot adscriure plenament al gènere (*A Mayerling, una nit*) on reconstruïa el famós assassinat fent-hi intervenir famosos detectius com Holmes i Poirot. Joaquim Borrell ha situat les seves novel·les en l'Antiguitat clàssica: *L'esclava de blau* (1992), *La llàgrima d'Atenea* o l'Edat Mitjana (*El bes de la nivaira*). Més recentment Teresa Juvé ha produït una sèrie de petites obres de misteri ambientades en el segle XVI (amb el model de Peters), protagonitzades pel portaestendard Plugamà (*El portaestendard s'ha equivocat, Juguesca mortal*, entre altres).

(28) Totes editades per Moll; segurament sense el recolzament de l'editor mallorquí donada la seva posició excèntrica al nucli editorial barceloní hagués tingut dificultats en poder publicar.

La llista d'autors però no s'esgota. Molts altres autors han produït gènere negre; citarem només alguns de ben coneguts com Isabel-Clara Simó (*La veïna* o *El mas del diable*) o Jordi Teixidor (*Marro*) que han fet incursions en el gènere, o Margarida Aritzeta (*Tie Break*, *El cau del llop*) que simultanieja la dedicació al gènere amb altres obres que no hi tenen a veure i la seva activitat filològica. Però la majoria són autors que només han pogut publicar alguna obra escadussera o no tenen un nom encara consolidat. En l'annex al final d'aquest treball he recollit una llista d'autors amb la pretensió de mostrar el seu nombre i varietat. De ben segur entre ells hi ha autors que en el futur seran una referència pel gènere.

3.13. Conclusions sobre el procés històric del gènere negre a casa nostra

Tal com he pretès explicar en l'anàlisi històrica anterior, la diferència del gènere negre català és únicament que és en part el producte d'una actuació deliberada per aconseguir una literatura normalitzada i ampliar el mercat dels lectors en català. L'elecció de la llengua i la consciència de fer una aportació cultural eren elements distintius amb altres literatures de gènere similars del nostre entorn. El gènere negre català és el resultat d'un treball plantejat al menys en part com un esforç cultural de normalització, i per això molts d'aquests autors estan doblats amb una sòlida formació literària i acadèmica, sovint interessats no sols per la literatura sinó especialment per la llengua o la història; van ser els casos de Jordana –conexedor profund de la llengua i crític d'altura- i Tasis –periodista, historiador i divulgador-; són els casos d'Aritzeta, filòloga, historiadora i professora, de Isabel-Clara Simó, també filòloga i articulista.

Àlex Broch ha reflexionat bastant sobre les circumstàncies del gènere negre a Catalunya. La seva aparició va ser relativament tardana, per raons socials però sobretot culturals evidents; i sobretot el trauma del franquisme ofegà la seva evolució natural, i produí un entorn poc favorable; però aquestes no foren les úniques dificultats. Com el mateix Broch precisa “*A la societat catalana aquesta evolució li fou, lògicament, negada. I li ho va ser per les raons que hem dit i que, sense pretendre fer ara una anàlisi sociològica de la qüestió, hem vinculat a factors externs o exògens al mateix fet literari: la visió essencialista i transcendentalista del fenomen literari –posició nacionalista- , el fet de tenir-lo per subgènere d'evasió –posició de l'esquerra- i que la societat industrial fos en harmonia aparent –ideologia franquista*”. En primer lloc, és prou clar que encara no hi havia, ni encara no hi ha, una tradició literària del gènere dins la literatura catalana”(29).

Broch escriu aquest diagnòstic el 1991, jo crec que exagerat. Ja Saladrigas creia feia temps que hi havia possibilitat de gènere negre (30). I de fet existia com hem vist ja una

(29) A “Literatura catalana dels anys vuitanta”, pàg. 118.

(30) : “*Ara ja és objectivament possible d'escriure novel·les de lladres i serenos, deixant de banda atrabilismes extraliteraris i concentrant els esforços sobre els problemes específics que comporta el propi gènere, els imperiosos condicionaments dels models establerts i la nostra manca de tradició.*” (Saladrigas, obra citada, pàg. 87, datat el 8-4-78).

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

tradició, i un cert volum d'obres, encara que la dispersió ocultés la seva visió. De fet el mateix Broch ho reconeix una mica després: “*Avui, es dona més legitimitat a uns gèneres literaris tinguts tradicionalment per menors dins del concepte global de novel·la. L'acollida tinguda per alguns d'aquests títols demostra que hi ha un lector interessat*” (31).

Per altra banda cal tenir en compte també el paper dels editors, que ha estat sempre en la literatura catalana primordial. En el cas del gènere negre, com a gènere de consum, té marcadament característiques industrials en el sentit de dependència d'un mercat. Es pot escriure un cert tipus de literatura publicant-la en un entorn reduït i amb un tiratge limitat; seria el cas de la poesia. Però no és pas viable fer una literatura de gènere que no arribi a una certa difusió, perquè necessita impescindiblement la recepció del públic. De fet els esforços dels autors han anat units sempre especialment en el gènere negre als esforços dels editors, fins al punt que en alguns casos el mateix autor ha intervingut en un doble paper, com Pedrolo i Fuster doblats com a autors i directores editorials de les dues col·leccions més cabdals, La Cua de Palla i La Negra. Finalment, la normalització del català i de l'ensenyament, amb tots els problemes que es vulgui, ha permès fer créixer el mercat editorial i el públic lector. I el gènere negre i el públic lector són dos elements que es retroalimenten, com ja Pedrolo assenyalava.

En conclusió hi ha només dos anormalitats en l'aparició del gènere negre en català: una cultural –ja n'hem parlat-, l'altra, enorme, colossal, la minorització i sobretot la repressió del català. Però quan aquests impediments han pogut ser remoguts, ni que sigui parcialment, el gènere ha florit, com ha passat en els països normals del nostre entorn occidental. Així el gènere negre va aparèixer tímidament quan va començar a existir la possibilitat d'un mínim mercat de literatura de masses en català; i si no es desenvolupà, fou perquè aquesta possibilitat fou tallada de rel. Però tan aviat com les condicions foren possibles, ressorgí, molt tímidament els cinquanta, i ja amb força els seixanta; es normalitzà els setanta i adquirí empenta els vuitanta, i fins ara. Quan hem comparat amb la literatura en espanyol del gènere, és curiós constatar que hi ha cert paral·lelisme en aquesta cronologia; així doncs malgrat totes les diferències en contra del català, el gènere ha estat un termòmetre que ha marcat la tossuda voluntat de no perdre el ritme dels temps i construir una literatura normal.

Existeix aquest voluntat normalitzadora, es demanen els escriptors que fan gènere negre en català la seva necessitat dins de la nostra literatura, i la seva contribució a una literatura de masses catalana com a element normalitzador? Per respondre això caldrà veure quina és la situació actual.

(31) Obra citada, nota 30

4. Panorama general de la novel·la negra a l'actualitat

El panorama actual de la novel·la negra al món és d'una gran expansió. La producció s'ha diversificat arreu, de forma que el predomini anglosaxó ja no és predominant com abans; i no sols hi ha obres en francès, italià, o espanyol, sinó que també hi ha novel·la negra a la majoria de països d'Europa, fins i tot en els més perifèrics: Suècia, Rússia, Grècia, o últimament Islàndia!. Per altra banda mai se n'havia traduït tant, ni amb tanta repercussió. Apareixen multitud de nous autors internacionals d'èxit en el mercat: Vargas (francesa), Mankell (suec), Leon (encara que escriu en anglès situa les seves obres a Venècia, on viu), McCall Smith a Anglaterra, Marinari a Rússia; mentre continuen Camilleri a Itàlia, i tots els autors anglosaxons: Ellroy (americà), a Gran Bretanya James, Rendell, Perry, etc., en una nòmina inacabable. A Espanya destaquen un gallec, Suso de Toro; i en castellà el cubà –però resident a Espanya- Lorenzo Silva, Alicia Giménez Bartlett –que viu a Barcelona i hi situa els personatges-, i Paco Ignacio Taibo –sud-americà com Silva- organitzador dels importants encontres de Novel·la Negra a Gijón. Perquè en espanyol també el gènere té una excel·lent salut i està en expansió.

En quant a les formes, el gènere ha seguit evolucionant i adaptant-se als temps. Parla de problemes socials com el narcotràfic i la corrupció financera i urbanística; en ocasions arriba a altes quotes d'erotisme i de violència, sovint té un interès morbós per les patologies mentals: de fet el psycho-killer es pot considerar ja un subgènere. Molt sovint el procés de dilució de la trama s'accentua esdevenint com una mena de pretext, mentre en canvi es desenvolupa cada cop més la descripció de la vida quotidiana dels protagonistes, els problemes emocionals que pateixen o la detallada descripció de les seves activitats diàries (32). Són trets que de fet comparteixen en certa mesura amb la novel·la contemporània; però que fan que en molts casos no sigui gens fàcil delimitar la pertinença de moltes obres al gènere, ja que si bé parlen de crims i delictes, parlen també de moltes més coses que no hi tenen res a veure. Encara que això tampoc sigui nou, i de fet ha estat sempre, encara que amb formes menys acusades, dins de l'essència del gènere.

El to de la novel·la negra ha anat canviant. El punt de vista és més neutre, la intenció final de les novel·les de gènere actuals és més aviat reflectir situacions que fer denúncies. La novel·la negra actual constata simplement l'ordre de coses o reflecteix la realitat que veu al seu entorn, les notícies que apareixen al diari, els conflictes quotidians, sense propòsits moralitzants i pretenen quasi sempre entretenir, encara que sense defugir els aspectes més foscos de la realitat.

(32) En una molt recent novel·la de McCall Smith, s'investiga un accident que sembla un crim, per acabar descobrint que efectivament és un accident. En realitat això permet una descripció minuciosa de la vida i la societat dels protagonistes, contrapesada amb reflexions sobre filosofia moral i ètica. I continua malgrat tot sent una novel·la negra.

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Entre la fantasia i la realitat la balança actual es decanta majoritàriament cap el tractament més realista; els autors cerquen la credibilitat, fins i tot encara que els arguments o els girs de la trama no siguin massa creïbles. Molts autors basteixen la seva trama a partir de fets reals; i forma part del seu treball la realització de minucioses investigacions per donar el màxim realisme als seus personatges. Així la fantasia queda relegada en favor dels tractaments bé realistes fins a la quotidianitat, o bé ressaltant els aspectes més impactants o macabres d'aquesta mateixa realitat. En quant a les narracions de fons històric, també aquí els autors es documenten de forma exhaustiva per tractar de ser versemblants en la reconstrucció de l'època que narren; i una de les característiques de l'actualitat és l'auge de la narrativa negra històrica, n'hi ha en pràcticament totes les èpoques (l'Egipte dels faraons, l'època hel·lenística, l'imperi romà, l'Edat Mitja, l'Edat Moderna, el segle XIX...), el lector pot escollir entre una oferta amplíssima.

Finalment, cada cop més és usual el recurs per part dels autors a formar una continuïtat dins de la seva obra, mitjançant l'ús de protagonistes emblemàtics, que van evolucionant al llarg d'una sèrie de novel·les.

Per resumir doncs alguns dels principals trets actuals serien:

- Oferta abundant, amb títols i autors de tots els països.
- Molta varietat de subgèneres, i dificultat per etiquetar i classificar, però predomina la voluntat de realisme i el gènere històric, mentre la novel·la-enigma està molt clarament de baixada.
- Interès predominant per explicar la vida dels personatges i del seu entorn, en detriment de la pròpia trama.
- Abandonament de la denúncia i la transcendència, sense deixar de reflectir la societat actual amb els seus problemes i lacres, en favor dels aspectes lúdics de la lectura.
- Serialitat, en el sentit d'un de protagonistes fixos, dels quals el lector va seguint la seva evolució personal.

5. Característiques del gènere negre català actual

5.1. Voluntarisme cultural

Al final de les conclusions sobre l'evolució històrica del gènere negre català es plantejava la pregunta de si seguia existint per part dels autors que el cultiven la voluntat normalitzadora, la consciència de contribuir a una tasca necessària per la normalització del català.

Escriure en català ja és, en certa forma, inevitablement una elecció. Un escriptor de llengua castellana no es planteja, no pot fer-ho, l'idioma en el que escriurà; un escriptor català pot fer-ho, i sovint ho fa; poden intervenir-hi des de la necessitat íntima d'expressar-se fins al domini de l'idioma o també les expectatives de mercat. Malgrat tot afortunadament cada cop més escriure en català correspon a una realitat immediata, a una expressió natural.

Per altra banda, la producció de gènere en català s'ha diversificat, i tot i que segueixi predominant el gènere negre com a rei, s'ha fet també gènere eròtic, de terror, d'amor, o de ciència-ficció. La nòmina d'escriptors que practiquen gènere negre s'ha anat ampliant contínuament amb nous autors, sovint desconeguts en el sentit que no tenen cap més obra, que simplement s'hi dediquen perquè els hi agrada o perquè té un mercat, o perquè els permet expressar el que volen. Actualment el gènere es publica bé –ho demostra la profusió d'obres- en col·leccions generalistes, al costat d'obres que no hi tenen res a veure. Existeix també un nombre elevat de traduccions d'obres d'altres idiomes al català, com també tracto de mostrar de forma sintètica a l'annex final. Així doncs sembla que en l'actualitat no té el mateix sentit que tenia anys enrere plantejar-se el gènere negre com una necessitat del país, com una necessitat cultural; i la raó és que el gènere negre té ja una realitat arrelada, perquè sinó ho fa un autor altres autors el practicaran igualment, en definitiva perquè el gènere negre ja està consolidat i no depèn de l'obra voluntarista de cap autor.

En definitiva, hem passat a una nova etapa, on els autors escriuen gènere negre perquè els hi agrada, o perquè té una bona recepció del públic, o per qualsevol altre motiu específic. Sense perdre però de vista que cal però matisar aquesta reflexió, perquè com hem dit, escriure en català sempre és una elecció.

5.2. El gènere dins del gènere

La novel·la negra ha estat històricament un gènere cultivat en proporció força apreciable per les dones, des de ben aviat, i a més amb força èxit. Sempre dins de la modalitat de la novel·la enigma, després de la guerra (l'Europea) amb autores angleses com Sayers, Allingham i Christie; i ja abans per la nord-americana Roberts Rinehart. En el que s'entén com gènere negre en termes estrictes, els autors han estat en canvi de forma molt majoritària homes; dels autors consagrats potser només Millar ha fet novel·la negra però amb un biaix molt més del tipus enigma i cal tenir a més present la seva vinculació

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

amb Ross Mcdonald. Amb el temps però l'autoria de dones dins del gènere no ha fet més que incrementar-se; passant des de la vessant més lúdica, de la novel·la enigma i d'evasió a d'altres que com especialment Highsmith, i Rendell, defugen aquesta categoria i es plantegen una indagació més existencialista. En l'actualitat es pot dir que les autores femenines predominen ja sobre els homes: la mateixa Ruth Rendell, Elizabeth George, P.D. James, la francesa Fred Vargas, o Sue Grafton, Donna Leon, McHiggins, Perry, etc., la nòmina és efectivament interminable. No passa el mateix en la literatura espanyola, tot i que hi ha autores com Bartlett d'èxit.

En català la incorporació de la dona s'ha produït des de la dècada dels setanta, amb Capmany i sobretot Mínguez, i ja en l'actualitat si no s'ha produït el "sorpasso" ens acostem ja molt a la paritat: estan actives Oliver, Arizeta, Mínguez, Juvé, Esbert, i ara acaba d'aparèixer Solana. I cal remarcar les preocupacions i que han introduït, com el tractament feminista que dóna a les seves novel·les Oliver, interessada per les qüestions de gènere i discriminació. Cal remarcar que el gènere negre és especialment adequat per plantejar aquesta problemàtica, i té més que la majoria d'altres enfocaments literaris la capacitat de dirigir, encara que sigui sovint sota una capa d'aparent frivolitat o intranscendència, una mirada molt aguda sobre la societat que dissecciona de forma molt clara els seus problemes i les seves contradiccions.

5.3. Serialitat

En general les obres que tenen èxit són les que presenten una estructura en sèrie, en novel·les que van repetint l'aparició d'uns personatges fixos. Ha estat sempre així, des dels clàssics (Doyle, VanDine, Christie, Queen, Chandler o MacDonald), com en el passat recent o l'actualitat més contemporània (Highsmith, Montalbán, Camilleri, Leon, Grafton, Rendell, Mankell). Encara que en ocasions alguns autors s'aventurin a produir alguna obra sense el concurs dels seus personatges-fetixos, en general aquesta és la característica que sembla imprescindible per un cert èxit.

A la nostra novel·la això ha estat difícil per la senzilla raó que no ha estat gens fàcil assegurar una possible continuïtat. Malgrat tot, ja Tasis va crear la figura dels seus dos personatges fixos, Francesc Caldes i Jaume Vilagut. I ha estat usada per Jaume Fuster (Enric Vidal, Lluís Arquer), Mª Antònia Oliver (Lònia Guiu); Teresa Juvé (el portantveu Plugamà), Antoni Serra (Celso Mosqueiro) i Ferran Torrent (Toni Butxana, Hèctor Barrera, i el comissari). Últimament Martín, que s'hi havia resistit sempre, s'incorpora al a tendència i ens presenta l'investigador Esquiús, que ha de protagonitzar una sèrie de futures novel·les

5.4. Professionalització

El perfil de l'escriptor de gènere negre en general seria el d'un autor que s'hi dedica exclusivament, sense abordar altres temàtiques o gèneres. Sovint professionalitzat, es a dir, que viu del que escriu, tot i que anteriorment pot haver exercit molts altres oficis.

Normalment un autor que abordi el gènere amb un cert èxit ja pot consagrar-s'hi professionalment, al menys a països anglosaxons, a França, Itàlia (però també hi ha autors professionals del gènere fins i tot al Quebec).

¿Es repeteix això a Espanya? La dedicació exclusiva al gènere, és rara, a part de les preferències de cada autor sobretot perquè el mercat fa molt difícil una professionalització basada només en el gènere negre: Lorenzo Silva –que va guanyar però el Planeta-, Paco Ignacio Taibo, i Alícia Gómez Bartlett –però ha fet també incursions, alguna molt recent, fora del gènere-. Montalbán amb seguretat si hagués volgut s'hi hagués pogut consagrar en els seus últims anys, però era un autor polifacètic per naturalesa.

L'escriptor de gènere negre en català probablement és més vocacional en el sentit que en comparació amb altres literatures, té de ben segur menys probabilitats d'obtenir un rendiment comercial adequat. Hi ha segurament un interès intel·lectual més alt en l'escriptor de gènere negre català, i possiblement això expliqui l'alt percentatge que hi ha de llicenciats universitaris (Martín és psicòleg, Aritzeta historiadora i professora, Mínguez farmacèutica, Palau estudià Ciències Naturals, Fuster periodisme, encara que no acabés la carrera); tot i que això no vol dir que no hi hagi autodidactes i varietat de professions practicades (entre elles clown!).

A casa nostra ja es fa molt difícil viure només d'escriure en català, sembla pràcticament impossible fer-ho dedicant-s'hi a un gènere en exclusiva. Per altra banda, ja hi ha pocs escriptors professionals entre els cultivadors del gènere negre. Finalment, entre els cultivadors del gènere, independentment de la seva professionalització literària, hi ha de tot: Alguns autors simplement no volen consagrar la seva obra només a aquest gènere, com Oliver; altres simplement se'l prenen més aviat com un complement, com Aritzeta; mentre alguns com Mínguez i Martín –en les obres per al públic adult- s'hi dediquen amb exclusivitat.

En resum, l'escriptor català de gènere negre és parlant estadísticament més amateur en el sentit de que li és més difícil la professionalització degut a l'estretor del mercat literari català. Per altra banda, tendeix més a cultivar diferents gèneres del que seria el promig dels autors internacionals del gènere; encara que aquesta comparació està esbiaixada, ja que la fem amb autors d'èxit reconegut.

5.5. Repercussió i difusió

Malgrat que el mercat català s'ha anat ampliant progressivament, segueix sent força exigü. Ja petit de per si, les dificultats històriques s'han superat en part només, però el principal problema que segueix presentant a l'actualitat és degut al fet que ha de compartir el seu espai amb el mercat espanyol, amb un idioma global, i sobretot en unes condicions d'inferioritat clares. Sembla clar que l'elecció de la llengua és encara un acte militant. Només es poden fer hipòtesis, però, segurament Torrent i Martín, per exemple, segurament serien més venuts i tindrien més èxit si escrivissin en castellà; d'igual forma

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Oliver probablement seria ja famosa a tot l'Estat si hagués optat per escriure en castellà. En aquest cas a seva repercussió fora hagués estat també segurament encara més forta.

Perquè per raons molt complexes, però constatables, la literatura escrita en català té molt poca repercussió en la resta de l'Estat, malgrat les traduccions. Moltes obres de La Negra han aparegut traduïdes al castellà, però la difusió de les obres ha estat en general petita. En igualtat de condicions interessa molt més una traducció feta d'una llengua majoritària; mentre en canvi una traducció del català ja té d'entrada un hàndicap (Piñol). La situació que descrivia Saladrigas parlant en general de la literatura catalana a finals dels setanta - "*La projecció de la literatura catalana a Espanya ni tan sols arriba a ser il·lusòria. No és el franquisme, és una indiferència secular*" (33)- no ha variat massa per desgràcia. Per això la internacionalització del gènere negre català no pot dependre de les traduccions al castellà, encara que ben necessàries, sinó de l'activitat que es faci en aquest sentit a la resta d'Europa.

Però per altra banda, el gènere negre ha arribat a un reconeixement social que no havia tingut mai: hi ha clubs de lectura especialitzats arreu; se l'hi organitzen actes dins de les Fires del Llibre, existeix un encontre anual importantíssim de Literatura Negra a Gijón, hi ha diferents premis... S'està organitzant un premi de Literatura Negra, encara que segurament serà per obres escrites en castellà; però ja existeix des de fa temps a casa nostra hi ha un premi especialitzat per originals en català. És el premi Ferran Canyameres, del qual s'han fallat ja quinze edicions, per obres com diuen les bases "policiàques, d'intriga o misteri", per una extensió de novel·la curta, el que seria en francès un *roman*. En els últims anys també s'han constituït clubs de lectura, la majoria dels quals seleccionen novel·les tant en castellà com en català; hi ha una biblioteca especialitzada a l'Hospitalet del Llobregat, una llibreria especialitzada -Negra y Criminal- a Barcelona, i a l'última Fira del Llibre de Barcelona s'ha organitzat una reunió de clubs de lectura de novel·la negra. En definitiva el gènere està en auge fora i dins de casa nostra, i sembla tenir un brillant futur encara per davant.

(33) Saladrigas, obra ja citada

**6. Quina és la situació del gènere negre
en la literatura catalana actual?**

En relació a les dues últimes dècades, s'ha produït un boom editorial general, és bo mirar les xifres per tenir una idea de com ha anat el procés:

<u>Any</u>	<u>Títols editats en català</u>	<u>Total títols edi- tats a Catalunya</u>	<u>Total títols edi- tats a Espanya</u>
1986	3.754	14.081	36.912
1987	4.145	15.154	38.814
1988	4.230	16.351	40.365
1989	4.327	14.547	38.715
1990	4.838	15.438	42.207
1991	4.965	15.047	43.896
1992	5.806	18.872	50.644
1993	5.905	16.266	49.328
1994	5.281	16.499	51.048
1995	5.793	17.442	51.934
1996	6.064	16.600	50.159
1997	6.856	20.468	54.943
1998	7.318	22.780	60.426
1999	7.492	23.088	61.426
2000	7.372	---	---
2001	7.682	---	---
2002	8.068	---	---
2003	9.226	---	---

*Font: Enciclopèdia de la llengua catalana (2002)
(Producció editorial)*

Malgrat tots els problemes que té el català, sense dubte s'ha recorregut un gran camí des de principis de segle. Es conserva el percentatge, o s'incrementa fins i tot, de títols catalans sobre el total, i també la presència de la indústria editorial catalana en el conjunt de l'Estat. Es cert que es produí una petita crisi en la ficció a finals dels noranta perquè l'allau de novetats era massa gran per ser absorbit pel públic -això no es reflexa en les xifres que no discriminen a què pertanyen els títols- però s'ha recuperat el ritme. En tot cas, amb prop de 10.000 títols ja editats anualment, pot haver i hi ha de tot, també per les literatures de gènere, i per tant pel gènere negre, tant traduït com propi.

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

En la producció original en català del gènere negre, pel seu petit volum, no té sentit aplicar criteris estadístics. De tota manera la desaparició de La Negra va suposar una contracció de títols, i mai se n'han editat tants com als anys vuitanta. Però molts dels autors han seguit escrivint i publicant gènere negre; entre els consagrats que van fer-ho a La Negra, Martin, o Aritzeta. I ja al marge d'aquesta col·lecció ha seguit fent-ho amb un bon ritme i molt d'èxit Torrent, segurament l'autor més mediàtic (el qual acaba d'editar un nou llibre), segueix escrivint Mínguez a ple rendiment, i molts d'altres, com Juvé. Oliver projecta abordar un altre cop el gènere. Mentre es van incorporant més i més autors. De fet el problema ara és que el panorama comença a fer-se difícilment abastable. Finalment, les xifres de venda per alguns autors catalans són considerables.

He tractat de fer una recopilació del que s'ha produït en català, que recullo en un annex. No és pas completa, sense dubte falten algunes obres, encara que he intentat ser tant exhaustiu com he pogut. He parlat al principi del treball de les dificultats en establir quines obres pertanyen o no al gènere. Cal considerar a més que el panorama és cada vegada més ampli -per tant més normal- i sorgeixen per exemple arreu petites editorials, de forma que la producció es dispersa més i costa cada cop més anar seguint el que es fa.

Sobre la forma que adopta el gènere, hi ha una gran varietat d'estils; predomina més que als vuitanta el component lúdic. Encara que ha augmentat la diversitat de tractaments, sembla clar que en general el gènere en català els últims anys reforça l'entreteniment per sobre de les temàtiques socials, encara que aquestes s'abordin. I també s'ha introduït amb força el gènere de la novel·la negra històrica. Podem dir doncs que en aquest sentit no estem lluny de les pautes generals que el gènere segueix internacionalment.

En quant a les traduccions d'obres d'altres llengües al català, el panorama s'ha normalitzat definitivament. Al català el percentatge de traduccions als cinquanta i seixanta era anormalment alt perquè hi havia poca edició catalana. Després es va normalitzar, i segurament la davallada que mostren les xifres finals correspon a la petita crisi que hem parlat de finals del noranta. Crec que ara tornaria a pujar el percentatge, però no ho puc assegurar perquè no dispeno de l'estadística que ho confirmi:

<u>Any (o període)</u>	<u>Percentatge de llibres en català que són traduccions</u>
1965	55,0 %
1973	8,3 %
1977	16,5 %
(1985-86)	26,7 %
(1987-88)	31,9 %
1992	20,7 %
1993	19,7 %
1994	18,8 %
1995	13,0 %

La informació disponible pel període 1978-1998 ens indica el total de títols segons els idiomes d'on es tradueix:

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Castellà:	654	Portuguès:	25
Francès:	110	Gallec:	20
Anglès:	83	Basc:	18
Alemanys:	70	Suec:	17
Italià:	56	Xinès:	10
Neerlandès:	30		

(Font citada)

Es tradueix doncs d'arreu. En el cas del gènere negre, com van desaparèixer les col·leccions específiques, el gènere s'incorpora a les generalistes; però es tradueixen al català les novetats dels principals autors: Camilleri o Leon (El Balanci, a Ed. 62), Grafton (a Proa), etc.; i molt sovint simultàniament al castellà i al català. El 2006 acaba de reaparèixer "La Cua de Palla", la tercera vida d'una col·lecció que sembla resistir-se obstinadament a l'enterrament definitiu; ara el plantejament és però més assossegat, en el sentit que es pensa en una edició d'uns quatre títols a l'any, intercalant autors ja editats, clàssics del gènere, amb autors actuals. Així han sortit Hammett i Leon. Està per veure l'acollida de la col·lecció, i en funció d'aquesta tal vegada es plantegi més endavant la incorporació d'autors catalans.

En quant a la traducció del català a altres llengües, aquesta seria una imatge de la situació:

Títols traduïts del català a altres llengües:

<u>Any</u>	<u>Títols</u>	<u>Any</u>	<u>Títols</u>
1978	18	1988	100
1979	12	1989	86
1980	22	1990	83
1981	36	1991	68
1982	42	1992	89
1983	40	1993	80
1984	50	1994	62
1985	61	1995	59
1986	76	1996	56
1987	84	1997	63

(Font citada)

Aquest és l'aspecte més feble del panorama literari català, i per tant també explica la dèbil presència del gènere negre català fora de casa. Com es veu a més els últims anys del segle passat les traduccions van baixar, però ara sembla que es tornen a recuperar, i Frankfurt és la gran oportunitat que esperem s'aprofiti amb totes les seves possibilitats.

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Els autors del gènere més traduïts han estat Oliver, Martín i Torrent. Un problema genèric és que segurament la difusió que tenen els nostres autors en castellà no es correspon pas a la que caldria, però aquest és un problema general de la literatura catalana que ja s'ha comentat. És cert que cal tenir en compte que una part del públic potencial és cobert ja pel mercat català; però sobretot –i aquesta és només una opinió- hi ha un cert desinterès i desconeixement del que es fa en català a la resta d'Espanya, i això també afecta al gènere negre (34). A l'inrevés no succeeix pas així, els autors espanyols són coneguts, i de fet els probablement millors autors del gènere en espanyol són, o bé catalans, o viuen a casa nostra, i encara més hi situen les seves trames; concretament Vazquez-Montalbán era català, Martín també –i aquest és probablement el nostre autor viu més conegut per haver simultaniejat els dos idiomes-, i Bartlett és sense dubte un dels autors més difosos en castellà.

Cal esperar que el desenvolupament de l'Institut Ramon Llull i sobretot la gran oportunitat de la Fira de Frankfurt no marginin aquest gènere, i s'aprofiti per fomentar la difusió a l'exterior, a través d'impulsar les traduccions i d'una promoció tant d'obres com sobretot d'autors.

Un últim aspecte, important, és veure l'acolliment d'aquest tipus de literatura en el públic català. Hi ha a part del públic majoritari, un públic especialitzat a qui li agrada especialment el gènere, una part del qual –desgraciadament només una part- segueix tant l'editat en català com en castellà. En quant al públic majoritari desconeix el gènere negre en català, i únicament segueix les novetats que van acompanyades d'una bona promoció. En aquest sentit com es fa sempre que es parla de literatura cal incidir sobre el paper de la televisió, que no fa prou el que hauria de fer.

Un fet a destacar és que es produeix gènere negre no sols a Catalunya, sinó al País Valencià i les Illes, malgrat que les dificultats de la llengua i la literatura fora de Catalunya creixin exponencialment. Cal destacar el meritori paper que fan editorials excèntrics al centre barceloní, com Bromera i Tres-i-Quatre a Alzira i València, com el ja assenyalat abans Moll a Mallorca, o també Pagès, a Lleida, en el recolzament a la novel·la negra catalana.

(34) *La pell freda* va ser un best-seller a Alemanya, i això és el que ha promocionat el llibre a la resta d'Espanya. Podria ser simplement el mateix cas que Zafón, que escriu en castellà; però penso que obeeix a un model mental. També el *Tirant* va tenir un èxit –molt relatiu, es clar- en ser traduït a l'anglès per Rosenthal, a Espanya segueix sent força desconegut malgrat que es recordi sempre que Cervantes el recomanà com el millor llibre del món.

7. Conclusió

S'ha recorregut però un llarg camí des que els pioners dels gènere van obrir les portes a la possibilitat de fer literatura de gènere negre en català. Les circumstàncies han canviat, s'ha produït una normalització de la cultura catalana, es pot escriure gènere en català, hi ha un mercat, malgrat tots els problemes. El panorama actual convida a l'optimisme. Basta llegir el que observadors de la literatura catalana com Broch o Saladrigas escrivien als anys setanta, i veure com el que reclamaven s'ha acomplert plenament. Volien eixamplar la base de lectors, aconseguir una literatura de gènere com a símptoma de normalització cultural, reclamaven fins i tot de forma expressa una novel·la policíaca "normal"; tot això s'ha acomplert, malgrat les dificultats històriques i els problemes d'una cultura minoritzada, d'una forma nítida.

Resumint, el gènere en català incorpora varietat de formes i estils, de les quals ja hem parlat, en consonància amb el que es fa internacionalment. Hi ha autors reconeguts, fins i to mediàtics; però també una gran massa d'autors que cultiven el gènere, esporàdicament o bé de forma exclusiva; alguns usen personatges fixes que van reapareixent a diverses novel·les, i que permeten enganxar al lector en una serialitat. A més la procedència dels autors no es limita a un únic àmbit geogràfic sinó que hi ha una certa varietat, i si bé la majoria són catalans hi ha també molts valencians i alguns illencs, fins i tot –anecdòticament– algun representant de la Catalunya-Nord. Hi ha també una important contribució de la dona que l'acosta a la paritat.

El volum de producció ha augmentat a partir dels noranta de forma que es fa difícil seguir tot el que es publica. Podem dir que el gènere negre en català ha adquirit una condició "normal", de la mà i a la vegada ajudant a la normalització de la nostra cultura; que existeix un públic, i que té un mercat. Abans he explicat una mica els criteris de l'annex on figura la llista de títols. Malgrat que el criteri sigui més aviat restrictiu, consten unes cent-cinquanta obres, la gran majoria de les quals publicades a partir de la dècada dels vuitanta, el que suposaria comptant fins ara convencionalment el temps d'una generació. La tercera part del total, prop de cinquanta, són publicades només a la dècada dels noranta, i unes vint-i-cinc a partir del 2000. La proporció és aclaridora. Malgrat la modèstia de les xifres, es demostra que hi ha una massa crítica de literatura catalana de gènere negre, i que la seva salut actual és bona.

En quant a la difusió més enllà de casa, el gènere es tradueix a altres idiomes, amb alguns autors reconeguts, però així i tot aquest és probablement l'únic punt encara feble, esperem que Frankfurt empenyi aquesta feina. Potser faltaria el gran èxit internacional que popularitzés definitivament una figura mediàtica com a cap de proa del gènere. Però això seria en tot cas una estratègia o circumstància comercial; en tot cas el panorama és prou ampli i comparable al d'altres literatures. Resumint la realitat del pilar existeixen els tres pilars bàsics:

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

- Existeix la indústria: els editors aposten pel gènere, es publiquen obres i sobretot es venen perquè hi ha un mercat de lectors.
- Existeix un grup d'autors que s'hi dediquen, en facetes i estils molt diferents, i aquesta nòmina es va ampliant contínuament.
- No es queda limitat al nostre país, sinó que les obres dels autors (d'alguns d'ells, val a dir) es tradueixen i per tant reben una repercussió més enllà de casa nostra.

Resta només un aspecte, que és fer el diagnòstic de la qualitat del nostre gènere negre. Expressament he defugit com he pogut aquesta qüestió, que obeeix a criteris teòrics i subjectius que estarien penso fora de lloc en un treball d'aquest tipus. Però la qüestió és important.

Per això penso que la millor forma d'acabar aquest treball és reproduir el judici de Mª Antònia Oliver: *“La qualitat del gènere negre en català està al mateix nivell que les obres de qualsevol altra literatura del Primer Món”* (35).

(35) Conversa mantinguda amb l'autora el 20-11-2006.

Bibliografia

Bonada, Ll. (1986). “Nous àmbits de l’edició catalana. La literatura de gèneres, de la consolidació a l’eufòria”, *Serra d’Or* (any XXVIII, núm. 319, abril, pàg. 25-28).

Broch, A. (1991). *Literatura catalana dels anys vuitanta* (Sobre la novel·la negra, pàg. 116-139). Barcelona: Edicions 62.

Canal, J. (1996). “De la Cua de Palla a Seleccions de la Cua de Palla”, *Serra d’Or* (any XXXVIII, núm. 433, pàg. 69-71).

Coma, X. (1994). “*Temes i autors de la novel·la negra. De la “Série Noire” a “La Cua de Palla”*”, Barcelona: Edicions 62 (Seleccions de La Cua de Palla, núm. 150).

Cònsol, I. (1988). “La consolidació del gènere negre a Mallorca”, *Avui* (Suplement de Cultura, 3-1-88, pàg. VII).

Fuster, J., (1992). *La Bíblia valenciana* (Pròleg a l’obra de R. Tasis, R.). València: Tres i quatre.

Institució de les Lletres Catalanes (1991). *Qui és qui a les lletres catalanes*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.

Manent, A. (1961). “Enquesta: La novel·la policíaca a Catalunya”, *Serra d’Or* (any III, núm. 7, juliol, pàg. 13-14).

Manent, A. (1984). *Escriptors i editors del nou-cents*. Barcelona: Curial.

Piquer, A. i Martín, A. (2006). *Catalana i criminal: la novel·la detectivesca del segle XX*. Palma: Documenta Balear (Arbre de mar, núm. 23).

Saladrigas, R. (1979). *Literatura i societat a la Catalunya d’avui*. Montserrat: Publicacions de l’Abadia de Montserrat.

Tasis, R. (1960). *Un crim al Paral·lel* (Pròleg). Barcelona: Ed. Selecta.

Vallverdú, F. director (2002). *Enciclopèdia de la Llengua Catalana*. Barcelona: Edicions 62

Catàlegs de col·leccions:

- . Col·lecció La Nova Terra (La Llar del Llibre)
- . Col·lecció La Cua de Palla (Edicions 62)
- . Col·lecció La Negra (La Magrana)

Webs:

- . Agència Espanyola del ISBN:
<http://www.mcu.es/bases/spa/isbn/ISBN.html>
- . Sobre “La Cua de Palla” (Biblioteca “La Bòbila”):
http://es.geocities.com/groc_negre/cua.html
- . Sobre la novel·la negra catalana:
<http://www.racocatala.cat/eltalp/detectiu.htm>
- . Enciclopèdia Wikipèdia:
http://ca.wikipedia.org/wiki/Novela_la_detectivesca .

Annexos

Taules d'autors i títols

Carles ARBÓ (1949)

Assassinat a Lloret (2005)

Margarida ARITZETA (Valls, 1953) – Membre d'Ofèlia Dracs

El correu de Trípoli (1990) – La Magrana (Col. La Negra)

Tie Break (1991) – La Magrana (Col. La Negra)

El cau del llop (1992) – La Magrana (Col. La Negra)

L'home inventat (1996) – Columna

El verí (2002) – Columna

Rafael ARNAL - amb Trinitat SATORRE

Putxa Misèria! (1986) – La Magrana

Versió per cinema i televisió:

Films de la Rambla (TVE Catalunya (1989)

Amb la cua encesa (1990) - Columna

Damià BORRÀS

Qui la fa, la paga (1990) – La Magrana (Col. La Negra)

Vicent BORRÀS

Notes finals (1998)

Joaquim BORRELL (València, 1956)

El bes de la nivaira (1990) – Columna

La llàgrima d'Atenea (1992) – Columna

L'esclava de blau (1993) – Círculo de Lectores

Mª Aurèlia CAPMANY (Barcelona, 1918-1991)

El jaqué de la democràcia (1972) – Nova Terra

Antoni CARETA

Narracions estranyes

(Oydà!, L'ull acusador, L'embaixada de la mort) (1905) – Il·lustració Catalana

Emili CASTELLANOS (Barcelona, 1954)

Us mataré a tots (1990) – La Magrana (Col. La Negra)

Jaume COPONS

Biaix (2003) - Pagès

Jordi CREUS

Amb dos manilles i un as, botifarra faràs! (1999) - Pagès

Ofèlia DRACS (pseudònim de col·lectiu)

Negra i consentida(1982) - Laie

Misteri de reina (1994)

Mònica ESBERT (1971)

Tardor d'estiu (2001) - Columna

L'ull corint (2002) - Granollers - Premi Josep Saperas

Guillem FRONTERA (Ariany, 1945)

La ruta dels cangurs (1979)

Jaume FUSTER (Barcelona, 1945-1998)

De mica en mica s'omple la pica (1972) – Ed. 62

Personatge: Enric Vidal

La corona valenciana (1982) – Eliseu Climent

Personatge: Enric Vidal

Les cartes d'Hèrcules Poirot (1983) – Ed. 62

Les claus de vidre (1984) – La Magrana

Recull de contes amb solució final publicats A la revista “El
Món” – Personatge: Lluís Arquer

Sota el signe de Sagitari (1986) – La Magrana

Personatge Lluís Arquer

Vida de gos i altres claus de vidre (1989) – La Magrana

Idem “Les claus de vidre”

Micmac (1993) - Amb **Antoni Lloret**)

Guions televisió:

Les cartes d'Hèrcules Poirot - Concebut inicialment com a guió televisiu
emès per TVE Catalunya el 1979

Les claus de vidre (1985) – TV3 – amb Antoni Verdager

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Guions cinema:

Ensaïmades i diamants (1982) – amb J. Salivelles

De mica en mica s'omple la pica (1984) – amb Carles Benpar

Josep GÓRRIZ

La recerca dels assassins (1986)

L'escalador estimbat (1986)

Domènec GUANSÉ (Tarragona, 1894-1978)

Com vaig assassinar Georgina (1930) - Catalònia

Joan GUITART

Amanita muscaria – La Magrana (Col. La Negra)

Cèsar A. JORDANA (1893-1958)

El collar de la Núria (1927)

Teresa JUVÉ (Madrid, 1921)

El portantveus s'ha equivocat (1997) – Columna

La “Commedia dell'arte” sota sospita (2000) – Proa

Un crim a l'armada invencible (2000) – Proa

Juguesca mortal (2002) – Proa

Els assassins eren més d'un: les investigacions del portantveu Plugamà (2002) – Proa

L'aiguamort a la ciutat (2005) – Rúbrica

Acció històrica situada al segle XVI, personatge: Portantveu Plugamà

Antoni LLORET (veure J. FUSTER)

Joan-Lluís LLUÍS (Perpinyà, 1963)

El crim de l'escriptor cansat (2000)

Néstor LUJAN (Mataró, 1922-1995)

A Mayerling, una nit...(1990) – Plaza y Janés

Assumpció MARESMA

El complot dels anells (1988) – La Magrana (Col. La Negra)

Hi ha versió cinematogràfica

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Assumpta MARGENAT (Santa Eulàlia de Ronçana, 1953)

Escapa't d'Andorra (1989) – La Magrana (Col. La Negra)
Manolo (1996)

Andreu MARTÍN (Barcelona, 1949) (Ha rebut els Premis Círculo del Crimen, i Alfa 7).

Història de mort (1985) - Laia
Deixeu-me en pau (1986) – Columna
Muts i a la gàbia (1986) – La Magrana (Col. La Negra)

Si és no és (1987) – La Negra (inicialment publicada en castellà)
Crims d'aprenent (1987) – Novel·la amb diferents itineraris a escollir pel lector
Barcelona connection (1988) – La Magrana
Crònica negra (1988) – Adaptada a televisió com a sèrie (TV3)
Pròtesi (1990) – La Magrana (inicialment publicada en castellà el 1980).
Jesús a l'infern (1991) – La Negra
Zero a l'esquerra (1993) – La Magrana
Per l'amor de Déu (1994) – La Magrana
Jutge i part (1996) - Columna
L'home que tenia raor (1997) – Ed. 62
Bellíssimes persones (2001) - Barcanova
Cop a la Virreina (2004) – Plaza & Janés – Amb **Carles Quílez**

Amb **Jaume Ribera** (personatge Àngel Esquiús):

Amb els morts no s'hi juga (2003) - Columna
Joc de claus (2004) – Columna
La monja que va perdre el cap (2005) – Columna
Si cal matar, matem (2006) – Columna

Pel·lícules basades en la seva obra:

Barcelona connection (1986, és prèvia a la publicació) – Dir.: Miguel Iglesias
Fanny Pelopaja – Dir.: Vicente Aranda, 1984 (adaptació de “Pròtesi”)

Jordi MATA (Barcelona, 1966)

L'espòs infernal (1990) - Bromera
La compassió del dimoni (1998) - Bromera

Núria MÍNGUEZ (Barcelona, 1936)

El món és una mentida (1972) – Club editor
Les forces del mal (1974) – Catalònia - Premi Immortal Ciutat de Girona
Una casa a les tres Torres (1974) – Club Editor – Premi Ciutat de Palma
El crim d'una nit d'estiu (1981) – La Llar del Llibre
Una dona ha de morir (1986) (relats) – La Llar del Llibre
Amanda, Amanda (1987) – Club Editor

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Barcelona-Palace Hotel (1988) – La Llar del Llibre
L'enigma d'un retrat (1990) – La Llar del Llibre
S'Agaró Blau, S'Agaró negre (1992)
Madame Lamour 1970 (1993) – Paraula Magna
Lord Spin (1994) – Paraula Magna
El barons de Vilafosca (1995) – Paraula Magna
Mort per un tarot (1996) – Paraula Magna
Els ulls de la ment (1997) – Paraula Magna
La sang també és aigua (1998) – Pagès
Benvingut, mister Holmes (2002) – Pagès
L'herència de Sant Emilió (2002) – Pagès
Sempre queda un dubte (2003) – Pagès
Mamma diva (2004) – Pagès
L'amistat té grans secrets (2005) – La Busca Edicions
Els misteris del Pedraforca – Pagès
La llança de la justícia (2006) – Pagès

Guions ràdio:

Les forces del mal (1977) - Ràdio Peninsular
Pentàgon (1978) – Ràdio Peninsular

Xavier MORET – Investigador Max Riera

Qui paga, mana (1997)
Zanzíbar pot esperar (2002)

J.M. MUSTIELES

L'assassí i el còmplice (1924) – l'Avenç gràfic – Col. La novel·la d'ara (novel·leta curta), núm 63

Mª Antònia OLIVER (Manacor, 1946)

Personatge: Lònia Guiu

Estudi en lila (1987) - La Magrana (Col. La Negra)
Antípodes (1988) – La Magrana (Col. La Negra)
El sol que fa l'ànec (1994) – La Magrana (Col. La Negra)

Jordi ORTIZ

Crim a les àligues (1998) – La Magrana

Josep Mª PALAU (Barcelona, 1914-)

Personatge: Inspector Jaume Arbòs

Assassinat al club dels poetes (1983) – Moll
Representada com a obra teatral el 1984 a Sòller
Paisatge de dunes (1987) - Moll

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

L'inspector ensopega (1988) – Moll

Mort damunt la gespa (1992) - Moll

Un cadàver desconcertant (1994) - Moll

Unes lligacames negres (1996) – Moll

Escac a la dama (2001) – Moll

Josep PALOU

La gallina cega – La Magrana (Col. La Negra)

Manuel DE PEDROLO (L'Aranyó, 1918-1990)

Impunitat (primer conte del gènere en català, publicat el 1940)

Es vessa una sang fàcil (1952)

L'inspector arriba tard (1960)

Joc brut (1965) – La Cua de Palla – Hi ha adaptació cinematogràfica

Mossegat-se la cua (1968) – La Cua de Palla

Joan PLA

Un cadàver amanit amb xampany (1990)

M. POAL-AREGALL

La meua mort (1924) – L'Avenç gràfic – Col. La novel·la d'ara (novel·leta curta), núm 35

M. PORTER I MOIX

Renoi, quina portera (1985)

Manuel QUIÑONERO

La corda de vidre (2004) – Pagès

J. RIBERA (veure A. MARTÍN)

Josep M. RIERA

La catedràtica de la vall Moronta (1999) – Pagès

Jaume ROIG

El misteri del bosc d'Aubac (1926) – l'Avenç gràfic – Col. La novel·la d'ara (novel·leta curta), núm. 147

Magí ROSELLÓ (Barcelona, 1933)

El parany suís (1987) - La Magrana (Col. La Negra)

Faraó (1988) – La Magrana (Col. La Negra)

Albert SALVADÓ

El rapte, el mort i el marsellès (1990) - Planeta

Llorenç SANT MARC (pseudònim)

La mort del benefactor (1981) – Selecta

Fallida fraudulenta (1982)

Trinitat SATORRE (Tavernes Blanques, 1948) – (Amb R. ARNAL)

Putxa Misèria! (1986) – La Magrana

Versió per cinema i televisió:

Films de la Rambla (TVE Catalunya (1989)

Amb la cua encesa (1990) - Columna

Josep Lluís SEGUÍ (València, 1945)

La gola del llop (1983) – Ed. Del Bullent – Escrit amb **Ferran TORRENT**

Rosa Vermell, detectiva privada (1994) - Bromera

Antoni SERRA (Sòller, 1936)

Personatge Celso Mosqueiro

El blau pàl·lid de la rosa de paper (1985)

L'arqueòloga va somriure abans de morir (1986) – La Magrana (Col. La Negra)

Espurnes de sang (1987) – La Magrana (Col. La Negra)

Carrer de l'Argenteria, 36 (1988) – Pòrtic

Rip, senyor Mosqueiro (1989) – La Magrana (Col. La Negra)

Cita a Belgrad (1992) – La Magrana (Col. La Negra)

Maurici SERRAHIMA (Barcelona, 1902-1979)

Estimat senyor fiscal (1955) - Albertí

SOLÉ SERRAT (Ramón SOLÉ i Carles SERRAT)

Canya o mitjana (1989) – La Magrana (Col. La Negra)

El fill de la Lola (1992) – La Magrana (Col. La Negra)

Isabel-Clara SIMÓ (Alcoi, 1943)

La veïna (1990)

Una ombra fosca com un núvol de tempesta (1991)

El mas del diable (1992)

Teresa SOLANA

Assassinat imperfecte (2006) - Columna

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

Andreu SOTORRA (Reus, 1950)

L'assassí viu a Bellvitge (1987) - Empúries

Josep SURROCA (Sta. Perpètua de la Moguda, 1954)

Mala sort (1991)– La Magrana (Col. La Negra)

Rafael TESIS (Barcelona, 1906-1966)

Personatges: Francesc Caldes i el comissari Jaume Vilagut

Un crim al Paralelo (escrita el 1944 – publicada el 1960).

*Versió teatral estrenada el 1953 al teatre Romea
de Barcelona amb el nom de “Paralelo 1934”*

La Bíblia valenciana (escrita el 1944 – publicada el 1955)

És hora de plegar (1956)

Jordi TEIXIDOR (Barcelona, 1939)

Marro – La Magrana (Col. La Negra)

A.B. Magnus (1995) – La Magrana (Col. La Negra)

Ferran TORRENT (Sedaví, 1951)

Personatges: Hèctor Barrera i Toni Butxana

La gola del llop (1983) – Ed. Del Bullent – Escrit amb **Josep Lluís SEGUÏ**

No empreneu el comissari (1984) – Eliseu Climent, editor

Penja els guants, Butxana (1985) – Quaderns Crema

Un negre amb un saxo (1987) – Quaderns Crema - Hi ha versió cinematogràfica

Cavall i rei (1989) – Quaderns Crema

Cambres d'acer inoxidable (2000) - Columna

Judici final (2006) – Columna

Guions de ràdio:

No empreneu el comissari (1989) - Canal 9

Gepa Camps (1989) - Catalunya Ràdio

Guions de cinema:.

Ha fet l'adaptació de “El complot dels anells” (1988)

Xulio Ricardo TRIGO (Betanzos, 1959)

La desaparició d'Evelyn (1995) – Planeta

La mort salobre (1997) – Tres i Quatre

Jordi VIADER (1954)

Tarda de reis..., tarda de crim (1984) – Pòrtic

**ART I LITERATURA EN EL SEU
CONTEXT SOCIAL I CULTURAL**

Prof: Meritxell Martí

Miquel VICENS

Emili Mata

Mort a Madrid (2006) – Pagès

Jaume VIDAL-ALCOVER (Manacor, 1923-1991)

L'equip assassinat (1989) – Plaza y Janés

Albert VILLARÓ

Blau de Prússia (2006) – Columna. *Premi Carlemany d'Andorra*

Oscar VILLAROYA

Joc net (2004) - Pagès

Títols publicats a la Cua de Palla

1. **Sébastien Japrisot:** Parany per a una noia
2. **Terry Stewart:** Mà forta
3. **Dashiell Hamett:** La clau de vidre
4. **Sébastien Japrisot:** Víctimes en fals
5. **Margaret Millar:** Un estrany a la meua tomba
6. **Fred Kassak:** Carambolades
7. **Stanley Ellin Friedrich:** Joc de testimonis
8. **Friedrich Dürrenmatt:** La promesa
9. **Ross Macdonald:** La mort t'assenyala
10. **Jonathan Craig:** Departament d'investigació criminal
11. **Margaret Millar:** Amb la por al cos
12. **James M. Cain:** El carter sempre truca dues vegades
13. **Pierre Véry:** Els desapareguts de Saint-Agil
14. **Andrew Garve:** Les sorres llunyanes
15. **Ira Levin:** Una besada abans de morir
16. **Pierre Véry:** Goupi "mans-roges"
17. **Georges Simenon:** La pell d'un home
18. **Auguste Le Bretón:** Batudes a la ciutat
19. **Pierre Véry:** El senyor Marcel de la ...
20. **Georges Simenon:** L'home que mirava passar els trens
21. **Friedrich Dürrenmatt:** El jutge i el seu botxí
22. **Mickey Spillane:** Qui mana
23. **Allan Ullman i Lucille Fletcher:** Ho sento, us heu equivocat de número
24. **Georges Simenon:** El penjat de Saint-Pholier
25. **Ed McBain:** El pispà
26. **Stanley Hellín:** Cal saber encaixar
27. **William P. McGivern:** Sota la pell
28. **James M. Cain:** Doble indemnització
29. **Georges Simenon:** Liberty bar
30. **John Evans:** La corona de llautó
31. **Lionel White:** Invitació a la violència
32. **Manuel de Pedroso:** Joc brut
33. **William Irish:** La dama fantasma
34. **Georges Simenon:** El carreter de la providència
35. **Albert Conroy:** Cap de turc
36. **Ross Macdonald:** Experiència amb el mal
37. **Patricia Highsmith:** Clara també
38. **Margaret Millar:** Un aire que mata
39. **Gordon Gordon:** En mans del F.B.I.
40. **Gil Brewer:** Color de sang
41. **John Le Carré:** Un crim de qualitat
42. **Georges Simenon:** La nit de la cruïlla
43. **Dashiell Hamett:** El falcó maltès
44. **John Le Carré:** El mirall dels espies
45. **Raymond Chandler:** La dama del llac

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

46. **John Le Carré:** L'espia que tornava del fred
47. **Raymond Chandler:** La gran dormida
48. **Georges Simenon:** El gos groc
49. **Dashiell Hammett:** L'home flac
50. **James Hadley Chase:** No hi ha orquídiess per a Miss Blandís
51. **Hillary Waugh:** L'assassí és del veïnat
52. **Georges Simenon:** L'home de Londres
53. **Alan Hunter:** Un assassinat, noi
54. **Georges Simenon:** L'ombra xinesa
55. **Richard Unekis:** Persecució
56. **Ed McBain:** El ritual de la sang
57. **Horace McCoy:** Oi que maten els cavalls?
58. **Manuel de Pedrolo:** Mossegar-se la cua
59. **James Hadley Chase:** Senyora, aquí teniu el vostre taüt
60. **John Le Carré:** Trucada per al mort
61. **James Hadley Chase:** Els culpables tenen por
62. **Georges Simenon:** Maigret i el client del dissabte
63. **Dashiell Hammett:** Collita roja
64. **Milton K. Ozaki:** Enquesta
65. **Georges Simenon:** Signat Picpus
66. **Hill S. Ballinger:** Retrat en fum
67. **David Ely:** Substituts
68. **Nicolas Freeling:** Meinard Stam, ara difunt
69. **Sébastien Japrisot:** Adén, amic
70. **Thomas B.Reagan:** El cervell
71. **Georges Simenon:** L'hostal d'Alsàcia

Títols publicats a Seleccions de la Cua de Palla

1. **Dashiell Hammett:** La clau de vidre
2. **James M. Cain:** El carter sempre truca dues vegades
3. **Ross Macdonald:** La mort t'assenayla
4. **Margaret Millar:** Amb la por al cos
5. **Sébastien Japrisot:** Parany per a una noia
6. **Albert Conroy:** Cap de turc
7. **Raymond Chandler:** La dama del llac
8. **Hillary Vaugh:** L'assassí és del veïnat
9. **James Hadley Chase:** No hi ha orquídes per a Miss Blandish
10. **Richard Unekis:** Persecució
11. **Horace McCoy:** Oi que maten els cavalls?
12. **Jonathan Craig:** Departament d'investigació criminal
13. **Stanley Hellin:** Joc de testimonis
14. **Nicolás Freeling:** Meinard Stam, ara difunt
15. **Hill S. Balinger:** Retrat en fum
16. **Milton K. Ozaki:** Enquesta
17. **Ross Macdonald:** Experiència amb el mal
18. **David Ely:** Substituts
19. **James Hadley Chase:** Els culpables tenen por
20. **Lionel White:** Invitació ala violència
21. **James M. Cain:** Doble indemnització
22. **Thomas B. Reagan:** El cervell
23. **Raymond Chandler:** La gran dormida
24. **Stanley Hellin:** Cal saber encaixar
25. **Dashiell Hammett:** Collita roja
26. **Margaret Millar:** Un estrany a la meua tomba
27. **Allan Ullman i Lucille Fletcher:** Ho sento, us heu equivocat de número
28. **Alan Hunter:** Un assassinat, noi
29. **Ed McBain:** El ritual de la sang
30. **Sébastien Japrisot:** Adén, amic
31. **Gil Brewer:** Color de sang
32. **James Hadley Chase:** Senyora aquí teniu el vostre taüt
33. **John Evans:** La corona de llautó
34. **Charles Williams:** La llarga nit del dissabte
35. **Auguste de Breton:** Batudes a la ciutat
36. **Jean-Patrick Manchette:** L'afer N'gustro
37. **Sébastien Japrisot:** Víctimes en fals
38. **John le Carré:** Trucada per al mort
39. **H. Paul Jeffers:** Jazz Gang
40. **Mickey Spillane:** Qui mana
41. **Hill Pronzini:** Trets per totes bandes
42. **Andrew Garve:** Les sorres llunyanes
43. **Lionel White:** Cap mestre
44. **William Irish:** La dama fantasma
45. **Philip MacDonald:** La llista d'Adrian Messenger

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

46. **Margaret Millar:** Un aire que mata
47. **William P. McGivern:** Sota la pell
48. **Ross Macdonald:** L'home soterrat
49. **Charles Williams:** Parany als aiguamolls
50. **Xavier Coma:** Diccionari de la novel·la negra nord-americana
51. **Dashiell Hammett:** L'home flac
52. **Gil Brewer:** La verge vengativa
53. **Ed McBain:** El pispa
54. **William P. McGivern:** Un bòfia massa viu
55. **Ira Levin:** Una besada abans de morir
56. **Bill S. Ballinger:** El dit escapçat
57. **Jim Thompson:** L'assassinat
58. **Charles Williams:** Una vela per morralla
59. **Ross Macdonald:** L'enemic instantani
60. **Horace McCoy:** Els sudaris no tenen butxaques
61. **Dashiell Hammett:** 106.000 dòlars, diner de sang
62. **William P. McGivern:** La gran onada calenta
63. **Gil Brewer:** Desenfrenada
64. **Fredric Brown:** Nit diabòlica
65. **Jim Thompson:** La fugida
66. **David Goodies:** Dispareu contra el pianista
67. **Jonathan Latimer:** La vinya de Salomó
68. **Horace McCoy:** Digueu adéu al demà
69. **William P. McGivern:** L'escut per al crim
70. **Donald E. Westlake:** Temps de matar
71. **Gregory Mcdonald:** Carioca fletch
72. **Jim Thompson:** El criminal
73. **W.R. Burnett:** Homes petits, gran món
74. **Kenneth Fearing:** El gran rellotge
75. **Bill S. Ballinger:** Aixeca'm més amunt
76. **William P. McGivern:** L'hora més fosca
77. **Jonathan Latimer:** Assassinat a la casa de bojós
78. **Joe Gores:** Hammett
79. **Gil Brewer:** Nua damunt del gel que es fon
80. **W.R. Burnett:** Alta Sierra
81. **Jim Thompson:** 1.280 ànimes
82. **Donald E. Westlake:** El colom fugitiu
83. **Frederic Brown:** L'embranchida fabulosa
84. **William Irish:** Cançó d'amor a Maniatan
85. **Paul Cain:** Sense fre
86. **David Goodis:** Vigileu aquesta dona
87. **Edward Anderson:** Uns lladres com nosaltres
88. **Donald E. Westlake:** L'aprenent d'espia
89. **William Irish:** Enmig de la nit
90. **John D. MacDonald:** Un adéu d'un blau intens
91. **Horace McCoy:** Ciutat de corrupció
92. **Chester Himes:** El gran somni daurat
93. **Jonathan Latimer:** Un visó com a taüt
94. **W.R. Burnett:** Ningú no viu eternament

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

95. **David Goodis:** Carrer sense retorn
96. **William P. McGivern:** Ajegui's i parlem
97. **Charles Williams:** Encallat
98. **Fredric Brown:** Truqueu tres, un, dos
99. **William Irish:** La sirena del Mississipí
100. **Xavier Coma:** Diccionari del cinema negre
101. **John D. MacDonald:** Un malson de color rosa
102. **Horace MacCoy:** M'hauria d'haver quedat a casa
103. **Chester Himes:** Cotó a Harlem
104. **Dorothy B. Hughes:** L'ocell caigut
105. **W.R. Burnett:** Al voltant del rellotge a Volari's
106. **Jonathan Latimer:** La dama del dipòsit de cadàvers
107. **Donald E. Westlake:** Algú em deu calés
108. **David Goodis:** El lladre
109. **Sam Ross:** Va recórrer tot el camí
110. **Jim Thompson:** Un demonio de dona
111. **James Crumley:** L'últim petó autèntic
112. **Brian Garfield:** Desig de mort
113. **Brian Garfield:** Sentència de mort
114. **Donald E. Westlake:** El gran cop
115. **Jim Thompson:** La casa del parcer
116. **John D. MacDonald:** El final de la nit
117. **James Crumley:** El cas equivocat
118. **Jim Thompson:** Els tramposos
119. **Raoul Whitfield:** Mort al Hollywood Bowl
120. **W.R. Burnett:** Vanity Row
121. **Donald E. Westlake:** Killy
122. **Raoul Whitfield:** Pedres verdes
123. **Don Tracy:** Com dorm la bèstia
124. **James Crumley:** L'ós dansaire
125. **James M. Cain:** L'amorós simulacre de l'amor
126. **Richard Jessup:** Els astuts i els encantats
127. **Bill S. Ballinger:** La mulelre de l'home pèl-roig
128. **Don Tracy:** Vides encreuades
129. **Jim Thompson:** Una mossa estupenda
130. **W.R. Burnett:** L'home fred
131. **James M. Cain:** Serenata
132. **Donald E. Westlake:** Qui va raptar Sassi Manoon?
133. **John D. MacDonald:** Un lloc púrpura per morir
134. **Armitage Trail:** Scarface
135. **Don Tracy:** La nevada de l'any pasta
136. **Howard Fast:** Miratge
137. **John Godey:** Els tres mons de Johnny el Benplantat
138. **Donald E. Westlake:** Jimmy el Nen
139. **Harry Whittington:** Focs destructors
140. **Geoffrey Homes:** Feu-me una forca ben alta
141. **David Goodis:** Brigada nocturna
142. **Harry Whittington:** Perdona'm, assassí
143. **Don Tracy:** L'odiat

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

- 144. George V. Higgins:** Els amics de l'Eddie Coyle
- 145. Donald E. Westlake:** Els mercenaris
- 146. Raymond Chandler:** Adéu, nena
- 147. John D. MacDonald:** La guineu pèl-roja
- 148. W.R. Burnett:** El petit cèsar
- 149. Harry Whittington:** El dimoni duu ales
- 150. Xavier Coma:** Temes i autors de la novel·la negra
- 151. George V. Higgins:** La jugada d'en DIGMER
- 152. Harry Whittington:** Desig en la pols
- 153. Fredric Brown:** El crit que venia de lluny
- 154. Patricia Highsmith:** L'enginyós senyor Ripley
- 155. Raymond Chandler:** El llarg adén
- 156. Ross Macdonald:** Blanc mòbil
- 157. Chester Himes:** Un cec amb una pistola
- 158. Donald E. Westlake:** 361
- 159. Ed McBain:** Veure'ls morir
- 160. Dorothy B. Hughes:** Munta el cavall rosa
- 161. Carroll John Daly:** El bram de la bèstia
- 162. Charles Williams:** El biquini de diamants
- 163. Dorothy B. Hughes:** En un lloc solitari
- 164. Carroll John Daly:** La mà amagada

Publicats ja dins de la col·lecció “El Cangur” amb nova numeració:

- 195. Sébastien Japrisot:** Parany per a una noia
- 196. Stuart M. Kaminsky:** Fora de combat

Publicats a “El Cangur” recuperant la numeració anterior:

- 165. Raymond Chandler:** L'acusador
- 166. Amanda Cross:** El cas James Joyce
- 167. Dashiell Hammett:** La ferradura d'or / El noi Nom
- 168. Raymond Chandler:** El rei de groc
- 169. Andreu Martín:** L'home que tenia raor
- 170. Raymond Chandler:** Vent roig

Títols publicats a La Negra

1. **Jaume Fuster:** Sota el signe de Sagitari
2. **Andreu Martín:** Muts i a la gàbia
3. **Manuel de Pedroso:** Es vessa una sang fácil
4. **Antoni Serra:** L'arqueòloga va somriure abans de morir
5. **Mª Antònia Oliver:** Estudi en lila
6. **Graham Greene:** El tercer home
7. **Magí Roselló:** El parany suís
8. **Didier Daeninckx:** Memòria mortal
9. **M.A. Capmany:** El jaqué de la democràcia
10. **Eric Ambler:** La màscara de Dimitiros
11. **Andreu Martín:** Si és no és
12. **José Cardoso Pires:** Balada de la platja dels gossos
13. **Antoni Serra:** Espurnes de sang
14. **Giorgio Scerbanenco:** Els milanesos maten en dissabte
15. **Andreu Martín:** Barcelona connection
16. **Assumpció Maresma:** El complot dels anells
17. **Magí Roselló:** Faraó
18. **Mª Antònia Oliver:** Antípodes
19. **Boris Vian:** Escopiré sobre les vostres tombes
20. **Manuel de Pedrolo:** L'inspector fa tard
21. **Fruttero i Lucentini:** El palio de les contrades mortes
22. **Graham Greene:** Una pistola a sou
23. **Didier Daeninckx:** El gegant inacabat
24. **Chester Himes:** Quin assassinat més bèstia
25. **J.P. Manchette:** Nada
26. **Jordi Teixidor:** Marro
27. **Antoni Serra:** Rip, senyor Mosqueiro
28. **Solé Serrat:** Canya o mitjana
29. **R.Arnal i T.Satorre:** Puta misèria!
30. **Ross MacDonald:** La costa bàrbara
31. **Albert Simonin:** No toqueu la guita
32. **Marc Villard:** Un cotxe a la nit
33. **Assumpta Margenat:** Escapa't d'Andorra
34. **Andreu Martín:** Pròtesi
35. **Damià Borràs:** Qui la fa, la paga
36. **Emili Castellanos:** Us mataré a tots
37. **Margarida Aritzeta:** El correu de Trípoli
38. **Andreu Martín:** Jesús a l'infern
39. **Leo Malet:** Carrer de l'estació, 120
40. **Ruth Rendell:** Judici de pedra

ART I LITERATURA EN EL SEU CONTEXT SOCIAL I CULTURAL

Prof: Meritxell Martí

Emili Mata

- 41. Joseph Surroca:** Mala sort
- 42. Margarida Aritzeta:** Tie break
- 43. Boris Vian:** Elles no se n'adonen
- 44. Antoni Serra:** Cita a Belgrad
- 45. Cornel Woolrich:** La núvia de negre
- 46. Solé Serrat:** El fill de la Lola
- 47. Margarida Aritzeta:** El cau del llop
- 48. Auguste le Breton:** Rififi
- 49. Josep Palou:** La gallina cega
- 50. Jaume Fuster i Antoni Lloret:** Micmac
- 51. Joan Guitart:** Amanita muscària
- 52. Borin Vian:** Tots els morts tenen la mateixa pell
- 53. Graham Greene:** L'agent confidencial

(Manquen els últims títols)

Altres traduccions al català

Col·leccions

L'interrogant

Agatha Christie: Assassinat a l'Orient Express
L'assassinat de Roger Ackroyd
Un gat al colomar

L'arcà

Col·lecció de l'editorial Laertes dedicada al gènere fantàstic, on hi tenen cabuda les obres dels autors clàssics tant de terror (com Stoker, Lovecraft o M.R. James) com de misteri. Hi pertanyen al gènere negre:

- **G.K. Chesterton:** El bocamoll honrat
L'assassí moderat
El club dels negocis estranys
- **Gaston Leroux:** El misteri de l'habitació groga
- **Mary Roberts Rinehart:** L'escala circular
- **Arthur Conan Doyle:** Estudi en escarlata
El signe dels Quatre
El gos dels Baskerville
La vall de la por
Les aventures de Sherlock Holmes
Les memòries de Sherlock Holmes
El retorn de Sherlock Holmes
Els darrers aplaudiments
Els arxius de Sherlock Holmes

La nova Cua de Palla

- **Dashiell Hammett:** El falcó maltès
- **Donna Leon:** Noblesa obliga

Autors

Agatha Christie: La seva obra ha estat totalment traduïda la català; de primer aparegué en un col·lecció que es dedicà en exclusiva a les seves obres a La Llar del Llibre, però quan anaven pel volum trenta-i-tans la fallida de l'editorial paralizà el projecte; que tanmateix va ser recollit per RBA fins a completar-lo. També hi ha traduccions recents a Columna.

Sue Grafton: La seva obra va apareixent a Proa.

Donna Leon: La seva obra es va traduïnt a Edicions 62 dins la col·lecció "El Balancí".

H. Mankell: Obra editada tant en castellà com en català a Tusquets (en català dins la col·lecció "L'ull de vidre").

Per finalitzar voldria agrair l'amable disposició de Mª Antònia Oliver, cedint-me part del seu temps, així com les orientacions i comentaris de la consultora Meritxell Martí, que m'ha guiat en aquest procés.